

HASAN HÜSÂMEDDİN UŞŞÂKÎ VE ONA AİT OLMASI MUHTEMEL ŞİİRLER

Hasan Hüsameddin Uşşaki and Poems that are Likely to belong to Him

Lokman TAŞKESENLİOĞLU*

Gazi Türkiyat, Bahar 2019/24: 93-126

Öz: Halvetilik tarikatı, Türk-İslam dünyasının en yaygın tarikatlarından biridir. 14.yy'da Azerbaycan'dan yayılmaya başlayarak Osmanlı coğrafyasına ulaşan tarikatın zaman içinde pek çok farklı kolu oluşmuş, bu nedenle tarikatların anası olarak nitelendirilmiştir. Pir Hasan Hüsameddin Uşşâkî'ye isnat edilen Uşşâkîlik de bu kollar içinde müstesna bir yere sahiptir.

Bu çalışmada Şeyh Hasan Hüsameddin Uşşâkî'nin hayatı ile ilgili bilgiler verildikten sonra şairliği ve şiirleri üzerine yapılan çalışmalar ve tartışmalar ele alınmıştır. Daha sonra bir yazmadan tespit edilen şiirlerin Pir Hasan Hüsameddin'e aidiyetinin muhtemelliği üzerinde durulmuştur. Ayrıca şiirler tema, şekil, dil ve üslup bakımından genel bir değerlendirme ile ele alınmış, tartışmaya edebi bir bakış kazandırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hasan Hüsameddin Uşşâkî, Şiir, Tasavvuf, Klasik Edebiyat, Uşşâkîlik

Abstract: Halvetism is one of the most common sects of the Turkish-Islamic world. In the 14th century, the sect started spreading from Azerbaijan towards Ottoman territories and formed a lot of different branches. For this reason, it was described as the first of sects. Uşşaki Path which was based upon Pir Hasan Hüsameddin Uşşaki has an exceptional place in these branches.

In this study, studies and discussions about his poesy and poetry were discussed after the information about the life of Sheikh Hasan Hüsameddin Uşşaki was given. Then the poems that were found in a manuscript was focused on the probabilities of belonging to Pir Hasan Hüsameddin. Also poems were taken with a general evaluation in terms of theme, poetic, language and style attempted to gain a literal view of the debate.

Keywords: Hasan Hüsameddin Uşşaki, Poem, Islamic Mysticism, Classical Literature, Uşşaki Path

Giriş

Kurucusundan itibaren tamamen Türklerin devam ettirdiği bir tarikat olan Halvetilik (Aşkar 1999: 549), Anadolu'ya girdiği 15. yüzyıldan 20. yüzyılın başına kadar yaygın bir şekilde büyük küçük kırktan fazla şube ve kola ayrılarak varlık göstermiş (Yılmaz 2001: 476) ve Osmanlı topraklarında en çok tekkeye sahip tarikat olmuştur (Köse 2012: 28). Bu şubeler ve kollar, birbirleri arasında ciddi farklar olmamakla beraber daha çok tarikatın geniş bir coğrafyaya yayılması nedeniyle,

* Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Giresun / TÜRKİYE. lokmantaskesenlioglu@gmail.com. ORCID: 0000-0002-1652-2538. Gönderim Tarihi: 15.01.2018 / Kabul Tarihi: 27.11.2018.

çoğunlukla silsile içindeki şeyhlerden birinin adı ile yeniden anılmaya başlamasıyla ortaya çıkmışlardır (Vicdani 1995: 40).

Dört ana kola ayıran tarikatın Ahmediyye ana kolu, Yiğitbaşı Ahmed Şemseddîn Marmaravî'ye (ö. 1504) nispet edilir. Bu ana kola bağlı Uşşâkiyye alt kolu ise Seyyid Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî'nin adı ile anılan ve günümüze kadar ulaşan önemli alt kollardan biridir (Ceyhan 2015: 737).

Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî

Halvetîlik tarikatı içinde çok önemli bir yere sahip olan Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî, 1475'te Buhara'da doğmuştur. Soyu Hz. Hüseyin'e ulaştığı için *seyyid* olarak bilinen Hüsâmeddîn Uşşâkî'nin hayatı hakkındaki mevcut bilgiler, daha çok torununun oğlu Uşşâkîzade İbrahim Hasib Efendi'den (ö. 1724) ve Uşşâkî şeyhlerinden Hüsâmî Ahmed Efendi'den (ö. 1754) alınmıştır (Kılıç 2001: 435). Hatta Hüseyin Vassâf (2015: 285), şeyhin şöhretten kaçındığı ve uzleti tercih ettiği için kimsenin hakkıyla tercüme-i hâlini yazmaya cesaret edemediğini, Hasib Efendi'nin ceddinden naklen bu bilgileri oluşturduğunu, kendisinin bu tafsilatı artırmak için araştırma yaptığında ise geçen zamanın muhtelif rivayetler ortaya çıkardığını belirtmiştir (2015: 291). Özellikle Hüsâmî Ahmed Efendi'nin dîvânının ilk kısmında mesnevi nazım şekliyle yazdığı uzun manzumesi, hem şeyh hakkında önemli bir kaynak hem de tarikat ehlinin gözünden şeyhin kıymetinin ifade edilmesi bakımından önemli bir edebî eser olarak kabul edilmektedir:

*Geldi bir kâmil vücûd idüp zuhûr
İrdi ana nûr-ı mâye bî-kusûr
Maskat-ı re'si Buhârâ'dur anın
Sînesi aşk ile yaradır anın
Bilmek ister isen anı sen eger
Âşık isen cândan ana vir haber
Havz-ı kevserde bile sâkîdir ol
Şeyh Hüsâmeddîn-i Uşşâkîdir ol
Halvetîdür lâkin ol sultân-ı dîn
Nûr-bahş-ı Kübrevî'den kâm-bîn
Kendi pîrinden alup irşâd pes
Dahi hem Ümmî Sinân itmiş nefes
Şehr-i Uşşâk'a gelüp itdi karâr
Şu'belendirdi tarîkı ol kibâr
Çün seküz yüz seksen anın mevlidi
Hem tokuz yüz otuzunda şeyh idi
Gelüben İstanbul'a itdi duhûl
Mesken itdi çün Kasımpaşa'yı ol
Oldı yetmiş sene irşâdı anın
Halvet ü uzletdi mu'tâdı anın
İftihâr-ı zümre-i ahyâr idi*

Âsitâne bendesi ebrâr idi
 Yani bünyâd eyledi bu hânkâh
 Oldı ol mesken ana cây-ı penâh
 Bin bire irdi çü sâl ü hicreti
 Cennet-i me'vâya kıldı rihleti
 Dergehinde kuluyum kemter gulâm
 Hidmetiyle olmuşum ben şâd-gâm (Vassâf 2015: 291)

Uşşâkî silsilesi içinde İsmail Hikmetî ve Hüseyin Vassâf gibi diğer şairlerin de kaleme aldıkları silsile-nâmelerde aynı hususlardan bahsettikleri, Hasan Hüsameddîn Uşşâkî'nin hayatına dair bilgiler verdikleri görülmektedir. Ayrıca bu silsile-nâmelerde şairler ona olan hürmetlerini de dile getirmişler, Uşşâkîlik silsilesinde yer alan Memî Cân Sarûhâni, Ömer Karîbî, Âlim Sinan gibi şeyhler hakkında da bilgiler vermişlerdir:

Bi-hamd-i şükr-i bî-had edelim ezkâr-ı Hallâk'ı
 Odur vâhid samed hem lâ-yezâl ü lem-yezal bâkî
 Yakîn kılmak için kendine kendin tâlib-i matlûb
 Hakikat kurbına açdı tarîk-i sırr-ı Uşşâkî
 Emânet koydu Hak sırrın tarikat kutb-ı pîrlere
 O sırr-ı Hak ile irşâd ederler ehl-i Uşşâkî
 Bunlardır terk-i dünyâ hem mücâhid ehl-i tevhid kim
 Münevver kıldılar zikir ile beyne'l-garb u işrâkî
 Husûsan ser-tarikat Halvetî hazret Hüsameddîn
 Olup medfûn Kasımpaşa'da ol cân cism-i berrâkî
 Hem anın ser halîfi hazret-i Seyyid Memîcân kim
 Pes oldur nesli zât-ı pâk-i zî-envâr-ı Hallâkî
 Dahi feyz almış anlardan Gelibolu'da sâkindir
 Ki meşhûr şeyh Ömer hazretleri ol Hakk'a müştâkî
 Zi-ân şerh-i mesâbih sâhib-i âlem Sinan'dır kim
 Musarrih ilm-i Hak şerhiyle nâtik etdi evrâkî (Sona 2012: 907-908)
 Hüsameddîn-i Uşşâkî Hudâ'dan lutf u ihsândır
 Semâ-yı aşk u irfâna muallâ bedr-i tâbândır
 Tulû' etmiş kemâl-i aşk ile burc-ı Buhâra'dan
 Kulûb-ı ehl-i hâl müstagrak-ı envâr-ı rahşândır
 Mübeccel muhterem cidden mükerrem pîr-i âlidir
 Tabîb-i derd-i aşkdır şârih-i esrâr-ı irfândır
 Vücûd-ı mekremet-efzûdu bu şehre saâdetdir
 Münevver ravzası dâim metâf-ı ehl-i vicdândır
 Odur gencine-i esrâr u hikmet server-i uşşâk
 Feyiz-bahşâ-yı cândır kutb-ı ekber pîr-i devrândır
 Odur ser-defter-i ehl-i hakikat ârif-i bi'llâh
 Odur gülzâr-ı aşkın bülbülü rûh-ı mürîdândır
 Bütün âfâkı tuttu şöhrat ü şân u kerâmâtı
 Hakâyıkda dakâyıkda misâl-i bahr-i ummândır
 Tarıkında nice ehl-i velâyet çıkdı meydâna
 Husûsan peyrev-i pîr-i tarikat Şeyh Memîcân'dır

*Teselsül eyliyor ber-vech-i âfi nesl-i Uşşâkî
Cenâb-ı Şeyh Ömer Âlim Sinan nûr-ı edîbândır (Vassâf 2012: 122)*

Hüsâmeddîn Uşşâkî, hayatının ilk dönemlerinde ticaretle meşgul olmuş, babası Hacı Teferrük'ün vefatından sonra gördüğü bir rüya üzerine tasavvufa yönelerek Buhara'da bazı şeyhlerden feyiz almıştır (Serin 1984: 132). Bir süre sonra Anadolu'ya gelip öncelikle Ümmî Sinan'la görüşmüş, daha sonra da o dönemde Erzincan'da veya Uşak'ta bulunan Halvetî şeyhlerinden Ahmed-i Semerkandî'ye intisap etmiştir. Uşşâkî şeyhleri ile ilgili kaleme alınan pek çok silsile-nâmede bu ifade mevcuttur. Cemâleddîn-i Uşşâkî (ö. 1750) dîvânındaki bu manzume örnek olarak verilebilir:

*Anın şeyhi Hüsâmeddîn olupdur
Ana uyan hakkı hakla bulupdur
Odur pîr-i ser Uşşâkıyan-ı evvel
Odur bil rehümâ-ı irfân-ı evvel
Anın şeyhi Semerkandî Pîr Ahmed
Sahîhü'l-âldir ol evlâd-ı Muhammed (Üçüncü 1998: 343-344)*

Ellili yaşlarında Uşak'a gelen -bu nedenle Uşşâkî olarak anılmaktadır- Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî, bir elli yıl kadar da şeyhinin yanında ve dergâhında Allah yolunda hizmet etmiştir.

Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî'nin Uşak'tan ayrılarak İstanbul'a gelişi ise şu şekildedir: Rivayete göre II. Selim'in oğlu Şehzade Murad, Manisa valisi iken şeyhe bir mektup göndererek tahtın kendisine nasip olması için dua etmesi ricasında bulunmuş, gönderilen kişi daha mektubu teslim etmeden şeyh, "Şehzade İstanbul'a doğru yola çıksın, şu vakit Osmanlı tahtına oturacaktır" demiştir (Özdamar 2001: 10). Bu sözün gerçekleşmesi üzerine III. Murad tarafından İstanbul'a davet edilmiştir.

İstanbul'da Aksaray'da kendisine tahsis edilen bir konağa yerleşen Hüsâmeddîn Uşşâkî, ziyaretçilerinin giderek çoğalması üzerine padişaktan izin isteyip Uşak'a dönmeyi talep etmişse de bu arzusu kabul edilmemiş, III. Murad şeyhe Kasımpaşa'da bir tekke yaptırarak İstanbul'un bu sakin bölgesinde ikametini sağlamıştır (Akkuş 1998: 515). Padişaktan hac için müsaade alan şeyh, hacdan dönüşte 1593'te Konya'da vefat etmiştir. İstanbul'a getirilen ve bu uzun yolculuk boyunca bozulmayan cenazesi, dönemin büyük âlimlerinden Azîz Mahmut Hüdâyî tarafından karşılanmış; büyük bir törenle Kasımpaşa'daki tekkesine defnedilmiştir (Eren 1996: 26).

Pek çok keramet gösterdiği de ifade edilen Hüsâmeddîn Uşşâkî'nin, yaşadığı dönemde ve sonrasında ilmüne saygı duyan Allah dostlarından gördüğü taltif bunlarla da sınırlı değildir. Kadîrî şeyhi Müştak Efendi:

*Eder bir anda vâsıl kûy-ı yâre cümle Müştâkî
Niğâh-ı himmet eylerse Hüsâmeddîn-i Uşşâkî*

diyerek hürmetini dile getirmiştir (Serin 1984: 134). Yine Uşşâkîliğin önemli isimlerinden Salâhaddîn Uşşâkî (ö. 1782) de dîvânında:

*Bu makâm-ı hazret-i sultân Hüsâmeddîndir
Âşiyân-ı hazret-i sultân Hüsâmeddîndir
Dermendân melce-i Uşşâkîyânın mesnedi
Âsitân-ı hazret-i sultân Hüsâmeddîndir (Açar 2012: 196).*

diyerek bu dergâhın tüm dertlilerin sığınağı olduğunu, kalplerin burada feraha ulaşacağını belirtmiştir. *Pîr-i Sâni* olarak bilinen Cemâleddîn Uşşâkî de aynı şekilde:

*Reh-i zât rehümâsıdır benim pîrim Hüsâmeddîn
Din ehli muktedâsıdır benim pîrim Hüsâmeddîn
Mutahhardır şeri'atla müzeyyendir tarikatla
Müneverdir hakikatla benim pîrim Hüsâmeddîn (Vassâf 2015: 286-287).*

ifadeleri ile şeyhinin, pîrinin kıymetli özelliklerini sıralamıştır. Bursa Mısri dergâhı şeyhlerinden, tarihçi ve şair Şemseddîn Efendi (ö.1936) Uşşâkî'nin yolunda ilerlemenin âşıklara tevhit sırrını göstereceğini söylemiştir:

*Bütûn uşşâka olmuşdur ezelden sâkî-i bâkî
Cenâb-ı pîr-i vâlâmız Hüsâmeddîn-i Uşşâkî
Bulurlar sırr-ı tevhibi olur miynetleri rahat
Dağ üstü bağ olur seçmez kara ile ne derrâkî (Vassâf 2015: 298).*

1925'te tekke ve zaviyelerin kapatıldığı dönemde Kasımpaşa'daki Uşşâkî dergâhının postnişini olan şair ve edip Hüseyin Vassâf (ö.1929) da Hüsâmeddîn Uşşâkî'nin türbesi için levha olarak hazırlanmak üzere kendi eliyle talik ederek yazdığı bu manzumesinde aynı duyguları ve hürmeti dile getirmiştir:

*Tarîk-i aşkda burhândır Hüsâmeddîn-i Uşşâkî
Çerâğ-ı feyz- irfândır Hüsâmeddîn-i Uşşâkî
Uluvo-ı ka'bını tasdik ederler cümle ehlu'llâh
Ricâtu'llâha sultândır Hüsâmeddîn-i Uşşâkî
Gel âdâb ile yüz sür ravza-i irfânına Vassâf
Nice mürde dile cândır Hüsâmeddîn-i Uşşâkî (Vassâf 2015: 292).*

Hüseyin Vassâf sadece Sefîne-i Evliyâ'da değil aynı zamanda dîvânında da pek çok şiirinde pîr hazretlerini ve vasıflarını anmış; tarikat yoluna pîr Hüsâmeddîn Uşşâkî sayesinde girdiğini, onun nurunun aşk ehli kalpleri ihya ettiğini ve kendisinin de bu nur ile canına can geldiğini belirtmiştir:

*İçirdi bâde-i rûz-ı elesti abdine sâkî
Bu âlemde zuhûr etdi anm mest-i ezoâkî
Tarikat âleminde anladım ben sırr-ı misâkî
Gözümle bir veliyu'llâhı gördüm oldum Uşşâkî
Meded kıl pîr-i destgîrim Hüsâmeddîn-i Uşşâkî
Cihân-ı müstagrak-ı envâr-ı zât-ı Hazret-i Bâkî
Gönül feyz-i Hudâ'yı Müsteân'la buldu tiryâkî
Safâ-yı vaslının medhi tamamen tutdu âfâkî
Gözümle bir veliyu'llâhı gördüm oldum Uşşâkî
Meded kıl pîr-i destgîrim Hüsâmeddîn-i Uşşâkî*

*Kulüb-ı ehl-i aşkı etdi ihyâ nûrun işrâkı
Safâ-yı cânâ cân katmakdadır Vassâf-ı müştâkı
Bu nutku şüphesiz oldu Cenâb-ı Hakk'ın intâkı
Gözümle bir veliyu'llâhu gördüm oldum Uşşâkı
Meded kıl pîr-i destgîrim Hüsâmeddîn-i Uşşâkı (Vassâf 2012: 390)*

İstanbul merkezli bir tasavvuf mektebine dönüşen Uşşâkîlik, özellikle Ege ve Rumeli'ye doğru yayılmış, başta İstanbul olmak üzere bütün Batı Anadolu ve Rumeli'de yüzlerce tekke kurulmuştur (Ceyhan 2015: 738).

Eserleri

Halvetîler arasında büyük öneme sahip olan Yahyâ-yı Şîrvânî'nin *Virdü's-settâr*'ına Hüsâmeddîn Uşşâkî'nin ilâveler yapmış olduğu bilinmektedir. Tertip ettiği *Evrâdü'l-Kebîr*, *Hizbü't-Tahrîr* ve *Ahzâbü'l-Üsbûiyye* adlı evrâdın bir kısmı da Ahmed Ziyâeddîn Gümüşhânevî'nin *Mecmûatü'l-Ahzâb*'ında bulunmaktadır (Akkuş 1998: 515).

Bununla birlikte Sultanahmet'de Kaygusuz İbrahim Dergâhu şeyhi Şevkî Efendi, *Hadâîku'l-Envâr fî Kelâmi'l-Kibâr* eserinde Şeyh Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî'ye ait olduğunu bildirdiği şu mısraı ve mensur Türkçe bir nutku belirtmiştir:

ذات او بحرست اشيا جملة امواج اوست

(Onun zatı denizdir. Bütün varlıklar ise o denizin dalgalarıdır.)

Ey gönül, akla yâr, nefse kul olma. Zîrâ seni birçok temâşâdan ve devletten mahrûm eder. Bilmiş ol ki bir kimse dünyâda sohbet ü devlet ile sultân iken kendi zâtından gâfil olsa ve kendinden olanı bilmese öbür âlemde ne bilmiş ola. Çünkü gaflet ile kendi vücûdunda olan hidâyeti ve emâneti ve hazîne-i saltanatı bilmeyip, kendilikle kendini kul edip güneşin yüzünü balçıkla sıvar ve kendi mahbûbuna bilmezlik zulumâtından bir kaftan giydirir. Sonra kendi ettiği kabahatleri Cenâb-ı Hakk'a isnâd edip "Bana gaflet verdin yâ Rab!" der ise bu insâf değildir ya. Zîrâ Cenâb-ı Hak peygamber gönderdi ve Kur'ân inzâl eyledi ve Kur'ân'ın içinde "Gâfil olmayın!" diye emr ü tenbîh eyledi, buyurmuşlardır.

Ey gönül, sana olan hidâyeti bil. Âsî olup sultân hazînesini yabanlara harc etme. Himmeti yüce eyle. Âdemden gâfil olma. Her gördüğünü adam sanma. Yaban yerlere harc olan hizmeti ve himmeti sultâna harc et. Sultân defterine yanlış hurûf katma. Gözsüz, kulaksız olma; basîr ü semî' ol. Hiçbir şeye hakâretle bakma. Yediğin ni'metin hakkını yerine getir. Dostunu bil ve düşmânından hazer eyle ki âhir sana ziyânı dokunur. Dost, düşmân kendi öz vücûdundadır (Vassâf 2015: 299-300).

Hüseyn Vassâf, dîvânında "Hazret-i Pîr Hüsâmeddîn-i Uşşâkî'nindir" şeklinde bahsettiği bu Farsça mısraya bir de tahmis kaleme almış; tasavvufun temel konularından olan tevhid kavramını her şeyin Allah ile bir olduğunu, ondan başka herhangi bir şeyin olamayacağını ifade ederek açıklamıştır:

Neş'e-yâb-ı sırr-ı tevhid olmaga azm et gönül
 Terk-i hestî ile nefis-i lâîmi hamz et gönül
 Söyleye Hak söyleten Hak'dır bunu fehmet gönül
 Aynı yokdur gayrı yokdur böylece cezm et gönül
 "Zât-ı Ū bahrest eşyâ cümleten emvâc-ı Ūst"
 Gördüğün âsâr-ı efal ü sıfât u zâtdır
 Bak şuûnât-ı ilâhîye birer âyâtdır
 Vahdet-i zât-ı Hudâ'ya her bir mir'atdır
 Gâfil olma bil öziün yoksa işin heyhâtdır
 "Zât-ı Ū bahrest eşyâ cümleten emvâc-ı Ūst"
 Virdidir eşyânın el-Hak nâm u şân dost dost
 Kâinâta bak basîretle cihân dost dost
 Ârife pinhân degil nûr ayân dost dost
 Keşf eder aslu'l-usûlü râzdan dost dost
 "Zât-ı Ū bahrest eşyâ cümleten emvâc-ı Ūst"
 Ma'kes-i didâr-ı Mevlâ'dır mirâyâ-yı vücûd
 Vasfa sığmaz bir tecellâdır tecellâ-yı vücûd
 Cûşa gelgi hubb-ı zât-ı Hakk'la deryâ-yı vücûd
 Varlığı ver Hakka Vassâf eyle ifnâ-yı vücûd
 "Zât-ı Ū bahrest eşyâ cümleten emvâc-ı Ūst" (Vassâf 2012: 75)

Şairliğine Dair Görüşler ve Tespitler

Hasan Hüsamedddin Uşşâkî'nin şiirleri veya dîvânının olup olmadığı uzun zamandır tartışılan bir konudur. Hüseyin Vassâf, Bursalı Mehmet Tâhir Bey'in, Hazîne-i Hümâyûn'da böyle bir dîvân gördüğünü beyan ettiğini, kendisinin de bu dîvân nüshasını bulmak ümidiyle saray kütüphanelerini aradığını fakat bir sonuca ulaşamadığını belirtmektedir (Vassâf 2015: 308). Ayrıca Şeyh Hüsâmî Ahmed Efendi, Şeyh Hasan Hüsameddîn Uşşâkî'nin bir dîvânı olduğunu bu dörtlüğünde beyan etmektedir:

Yazdı bir Dîvân-ı âlî misli yok bahr-ı amîk
 Pür-hakâyıkdır anı hep okusun ehl-i tarîk
 Okumuş olsa bir âsî rahmete olur garîk
 Hamdülî'llah Pîr Hüsâm'ın fazlı gör oldı iyân (Vassâf 2015: 308)

Alanda çok önemli çalışmaları olan Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç ise edebiyat araştırmalarında *Hüsâmî* mahlaslı başka şairlerin, Hasan Hüsameddîn Uşşâkî ile karıştırıldığından yakınmakta, kütüphane kayıtları dahi net olmasına rağmen Hüsâmî Ahmed Efendi'nin dîvânının Hüsameddîn Uşşâkî dîvânı olarak gayr-ı ilmî bir şekilde incelenmesinden şikâyet etmekte, pîrin bir dîvânı var ise dönemin çok önemli ve meşhur bir siması olduğu için en azından tezkirelerde belirtilmesi gerekliliğinden bahsetmektedir (Kılıç 2016: 74-85). Fakat hece vezni ile yazılan bazı şairlerin bu tezkirelere alınmadığını da hatırlatmaktadır.

Önemli halk şiiri derleyicilerinden Mehmet Halit Bayrı ise İstanbul'un meşhur sahaflarından Raif Yelkenci'de Hüsâmeddîn Uşşâkî'ye ait bir dîvân gördüğünü ve bunu incelediği belirtmektedir (Bayrı 1961: 2416). Ayrıca son dönem Uşşâkî şairlerinden olan Mustafa Özdamar, Uşşâkî şeyhleri hakkındaki çalışmasında Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî'ye ait dört şiire yer vermiş, bu metinleri tasavvuf kavramları çerçevesinde ele almıştır (Özdamar 2001: 23, 46, 133, 136).

Hüseyin Vassâf'ın bahsettiği saray kütüphaneleri katalogları taranmış olsa da Hüsâmeddîn Uşşâkî'nin bahsedilen dîvânına ulaşamamıştır. Mehmet Halit Bayrı'nın işaret ettiği nüshanın da akıbeti bilinmemektedir. Fakat *Süleymaniye Kütüphanesi Uşşâkî Tekkesi* koleksiyonundaki 253 numaralı mecmuada *Pîr Hüsâm* ve *Şeyh Hüsâm* şeklinde kayıtlı şiirlere rastlanmıştır. Bu yazmadaki şiirlerin Şeyh Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî'ye aidiyeti ile ilgili şu hususlar dikkat çekmektedir:

- Tespit edilen şiirlerdeki söyleyiş özellikleri; Memîcân Saruhânî, Ömer Karîbî, Câhidî Ahmed Efendi, Cemâleddîn Uşşâkî gibi Uşşâkîlik silsilesi içerisinde şair olan diğer şahsiyetlerin eserlerindeki söyleyişlere benzemektedir.
- Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî ile karıştırılan *Hüsâmî* mahlaslı diğer şairlerin aksine bu yazmadaki şiirlerde *Hüsâm* mahlası kullanılmıştır.
- Şiirlerin bir kısmının başlığında *Pîr Hüsâm* veya *Şeyh Hüsâm* ifadeleri mevcuttur.
- Şiirlerin hece ölçüsü ile yazılması nedeniyle Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî, tezkirelerde yer almamış olabilir.
- Mecmuada bulunan şiirlerdeki şairin kimliğine dair,

Yanar 'aşkuñ ile müdâm 'Uşşâkuñda oldı binâ'm
Râ kaçlaruñ gördi Hüsâm gayrı hilâli n'eylesün (vr.15a)
Bülbül işün zâr eyleyen 'Uşşâkıyi 'âr eyleyen
Manşür yerün dâr eyleyen 'aşkullâhdur 'aşkullâhdur (vr.21b)

gibi beyitler, Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî'yi işaret etmektedir.

Ayrıca makalesine incelediği dîvândan seçtiği üç şiiri ve beş beyti de ekleyen Bayrı'nın (1961: 2417) verdiği örneklerin büyük kısmı bu mecmuada da vardır. Fakat bu metinlerin birebir aynı olmaması ve makalede verilen bir örnek beytin mecmuada bulunmaması, bu mecmuanın Halit Bayrı'nın gördüğü dîvândan farklı olduğunu göstermektedir. Bu durum da en azından bilinmeyen bir dîvân nüshasının da mevcut olduğunu düşündürmektedir.

Adı geçen mecmuada *Hüsâm* mahlasıyla kaleme alınmış 63 şiir vardır. İstinsah tarihi ve müstensihî belirtilmeyen, 2 sütun ve 21 satırdan müteşekkil 71 varaktan oluşan ve ebru ile süslü kapağındaki "mecmua, sair nutuklar vardır" ifadesinden başka bilgi bulunmayan yazmada Nuri Dede, Eşrefoğlu Rûmî, Şâhidî Efendi, Derviş Himmet, Şemsî, Şeyhî, Mesud Çelebi, Yunus Emre, Vâhib, Vehhâbî, Hüseyinî, Muhyî,

Nakşî, Vuslatî, Cemâlî, Nesîmî, Veysî, Nâtkî gibi pek çok şair adına kayıtlı şiir mevcuttur. Bu şiirler gazel, güfte, tahmis, terki-i bend gibi türlerle adlandırılmıştır.

Tespit Edilen Şiirlerin Tahlili

Ele alınan şiirlerin tamamında dinî ve tasavvufî konuların işlenmesi, Uşşâkî geleneği içinde pek çok şairdeki benzer söyleyiş özelliklerinin bu şiirlerde de görülmesi, şiirlerde kullanılan *Hüsâm* mahlası ve yukarıda ifade edilen diğer hususlar; tespit edilen şiirlerin Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî'ye ait olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir. Bu nedenle şiirler; muhteva, şekil ve üslup bakımından incelenirken şairin Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî olabileceği göz önünde bulundurularak tahlil edilmiştir.

A. Muhteva

Tespit edilen şiirlerin temel konuları din ve tasavvuttur. Allah aşkı, peygamber sevgisi, dünyanın geçiciliği, tarikat terbiyesinin gerekliliği, tarikat âdâbı, nefisle mücadele gibi genel olarak bütün mutasavvıf şairlerin işlediği konular bu şiirlerde de ele alınmıştır.

Allah Teâlâ'yı Hakk, Rahmân, Ganî, Rab, Sübhân gibi isimleri ve Hudâ, Yezdân, Mevlâ, Hû gibi ifadelerle anan şair, Allah'a duyulan bu aşkın bütün dertlere derman olduğunu; kapalı bütün kapıların, örtülü bütün sırların ilahi aşk ile açıldığını söylemiştir:

*'Aşk-ı Hakka mahrem olan câna başa kalmaz olur
Zahmuna 'aşk merhem olan ğayrı 'ilâc almaz olur (vr. 14a)
Hakk elünden içen müdâm bilmez olur kendün merâm
Haftı olan sırlar Hüsâm meger günden 'ayânımiş (vr. 19b)
Sübhân sensün Rahmân sensün burhân sensün sultân sensün
Biziz emvâc 'ummân sensün ğayrı kim var ğayrı kim var (vr. 12a)*

Allah'a duyduğu derin aşkın gözlerini yaş, gönlünü figan doldurduğunu söyleyen şair, bu yolda canını kurban ettiğini, şan ve şöhretten vazgeçerek onun gösterdiği sırlar ışığında müthiş bir hayranlığa düştüğünü ifade etmiştir:

*Bülbül gibi nâlân iden işüm gücüm efgân iden
Beni söyle sekrân iden meger 'aşk-ı Sübhânımiş (vr. 19b)
Terk eyledüm nâm u şânı kıldum kurbân aña cânı
Keşf oldı sırr-ı Sübhânı esrârundan hayrân benim (vr. 28a)
Derdüñ bildüm dermânımiş baña derdüñ gerek derdüñ
'Aşık hâli yanmağımış baña derdüñ gerek derdüñ
Gözlerüm olupdur giryân ciger hasretüñden biryân
Dertlilere olur dermân baña derdüñ gerek derdüñ (vr. 12a)
Ben bir derde mübtelâyım tabibler devâsın bilmez
Kim giriftâr-ı belâyın hocalar duâ'sun bilmez (vr. 7a)*

Allah'a olan sevgisi o kadar büyüktür ki aşkın göstergesi olan feryatları göklere ulaşmıştır. Şairin bu hali her zaman devran etmesine ve adının halk arasında yayılmasına da vesile olmuştur.

*Feleklere çıkdı āhum devr iderem her dem māhum
Senüñ 'aşkuñdur Allāhum Hüsām hālün destān iden (vr. 11a)*

Şair, bu aşk ile tamamen kendisinden geçmiş, dünya ve ahret ile ilgili zevk ve isteklerden arınmış, zincir zapt etmez bir dīvāneye dönüşmüş ve sarhoş olmuştur. Şairin pek çok beyitte bu durumunu ifade ettiği görülmektedir:

*Nedür kemhā nedür dībā nedür sidre nedür tūbā
Nedür dünyā nedür 'uqbā baña seni gerek seni (vr. 6b)
Beni yaqūp kāl eyleyen 'aşkullāhdur 'aşkullāhdur
Kaddüm büküp dāl eyleyen 'aşkullāhdur 'aşkullāhdur (vr. 9a)
Hādīsīdūr 'aşıklarūñ 'aşk dīrler bir yārum vardur
Maṭlūbidūr şadıklarūñ 'aşk dīrler bir yārum vardur
Terk itdürür cān u teni aqıdur gözlerden kanı
Hakka alur gider beni 'aşk dīrler bir yārum vardur (vr. 9b)
'Aşkuñdan kendüyi bilmez zincir tutmaz dīvāneyin
'Aşkuñ sekründen ayılmaz kendün bilmez dīvāneyin (vr. 21a)
'Aşk şarābun içmeyince mest oluban geçmeyince
Gönül gözün açmayınca dost cemāli görülür mi (vr. 16b)
Nedür emvāl nedür 'ibād nedür ābād nedür ecdād
Nedür zevcāt nedür evlād baña seni gerek seni (vr. 6b)*

Vahdet kavramını şiirlerde sıkça ele alan şair; Allah'ın tecellisini her şeyde gördüğünü, gerçekte Allah'tan başka hiçbir şey olmadığını, aşk şarabından içerek efgan ile Allah'ı zikrettiğini ifade etmiştir:

*Odur nāşır odur kādīr odur evvel odur āhīr
Odur bāṭın odur zāhir ortalıkda eşyā nedür (vr. 15b)
'Aşk meyinden olsun bir cām içelüm dün ü gün müdām
Tevhīd şadefünde Hüsām gizli olan dūr dānesin (vr. 21a)
Vahdet bezminüñ müliyüz 'ırfān nārmuñ güliyüz
Cān gülşeni bülbüliyüz efgān idüp Hū diyelüm (vr. 13b)*

Dünya malının faniliğinden pek çok beyitte bahseden şair; Allah'ın aşkı ile onun nurunun ışığında bu hakikatle dolduğunu ve bir pervane gibi aşk ateşinin etrafında dönerek bu ateşle yandığını söylemiştir:

*Bildüm dünyānuñ emvālün terk eyledüm cāh u mālün
Hudānuñ şem 'i cemālün görüp yanan pervāneyin (vr. 21a)
'Aşıklara olsun selām zevklerinde olsun müdam
Şem '-i Rahmānidür Hüsām pervāneler gelsün beri (vr. 12b)*

Şaire göre Allah'ı zikretmek, aşkın tek dermanıdır. Onu devamlı olarak zikrederek devran etmek, kalbin Allah ile birlikte olması için bir vesiledir. Şair; diğer âşıklara da

bu muhabbeti kalplerinde bulmaları için yol göstermiş, zikri ve devranı tavsiye etmiştir:

*Aldı Hüsâmı zevk müdâmi
Zikir devâmı 'aşkuñ dermâni (vr. 14a)
'Ahdimüz var Rahmân ile kalb bir olsun Sübhân ile
Hü diyelüm devrân ile dem bu demdir dem bu demdir (vr. 12b)
Zevkullâhuñ giryânları şevkullâhuñ hayrânları
'Aşkullâhuñ sekrânları döne döne Hü diyelüm (vr. 13a)
Zikri dilde buldı devâm muhabbeti kalbde merâm
Bir 'aleme vardum Hüsâm hiç mâh u sâlim kalmadı (vr. 7b)*

İnsan nefsin tuzaklarına düşmemeli, nefisle olan savaşında Allah'ın rızasını kazanmak için elinden geleni yapmalıdır. Bu hususta da pîrin gösterdiği yolda gidilmeli ve yine zikirle kalp mamur edilmelidir:

*Pirüñ siñânma irdüm cân virdüm cânânı aldum
Nefsüñ 'askerini kırdum hem şehidem hem gâziyem (vr. 21b)
Nefs 'askerün makhûr ider harâb kalbi ma'mûr ider
Zâkirleri mezkûr ider lâ ilâhe illallâh (vr. 19b)*

Çünkü nefis masivanın peşindedir, insan dünya ile ilgili her şeyden uzaklaşp sadece Allah'la olduğu takdirde ancak nefisine hâkim olabilir:

*Mâsivâya bakmaz olan bir habbeye almaz olan
Câna başa kalmaz olan merdâneler gelsün beri (vr. 12b)
Yârüñ hizmetine durdum mâsivânüñ terkin urdum
Hâkikat güneşin gördüm n'eylerem şems ü ekvânı (vr. 9a)
Gel dünyâyâ itme heves mâsivâdan meylüñi kes
Güzel yüziñdür baña bes n'eylerem verd-i handânı (vr. 6b)*

Nefsin tuzaklarından kurtulmak ve dünya nimetlerinden uzaklaşp hakikatı bulmak için kâmil bir Hak âşığundan destek alınmalı, bu mürşidin işaret ettiği doğrultuda hareket edilmelidir:

*Merâ-i kâmil bulmaz iseñ 'aşkile tolmez iseñ
Hüya meşgûl olmaz iseñ nürdan kadeh tolmez olur (vr. 14b)
Şıdkile mürşide gelen andan tesellisün alan
Hakkı vücûdında bulan hür u gilmâni n'eylesün (vr. 15a)*

Tarikat kavramı da buradan doğmuştur. Bir mürşidin gösterdiği yol, tahsil edilen ilmin niteliği, nefis terbiyesi için uygulanan teknikler ve usuller değişiklik gösterse de Allah'a ulaşan her yolun doğru olduğu kabul edilmiştir. Hüsâm da Hakk'a ulaşan her yolu kabul etmiş, diğer tarikatlardan da istifade edilebileceğini beyan etmiştir.

*Şeri 'le bil tarikatı tahşil eyle mağrifeti
Zuhûr itdür hakikatı hakkullâhdur hakkullâhdur (vr. 9b)
Nakşibendî giryânları Halvetiniñ hayrânları
Celvetiniñ sekrânları 'aşkullâhdan devrân ider*

*Mevlânânun fâ'ikleri abdâllarun şâdıqları
Bayrâmünün 'âşıkları 'aşkullâhdan devrân ider (vr. 12b)*

Bu yola girmeyen, Allah'ın rızası yerine dünya zevki peşinde koşan, gaflet içinde olan bir gönül; hiçbir şeye yaramayacak, sadece insanın Allah'tan uzaklaşmasına neden olacaktır.

*Bâkî şanursın cihânı geçirdün gafletle günü
Unutduñ Ganî Sübhânu n'eyleyeyin gönül seni
Hüsâm ile Rabbün aña kâr itmedi sözi saña
Yâr olmadun gitdün aña n'eyleyeyin gönül seni (vr. 20a)*

Nefsin tuzağına düşerek dünya nimetine kananların Allah'ın rızasına ulaşmaları mümkün değildir. Şair, Allah'ı inkâr edenleri onun düşmanları olarak ifade etmiş, bu kişilerin ilahi aşkın tadını bilmediklerini, Allah'ın nurunu görme zevkinden mahrum olduklarını söylemiştir:

*'Adüsi olan Allâhuñ şevkün bilmez 'aşkullâhuñ
Münkirleri zikrullâhuñ nür-ı Sübhânu görmezler
Hüsâm 'işyânda kalanlar rayb u gümânda olanlar
Keon ü mekânda kalanlar nür-ı Mevlâyı görmezler (vr. 17a)*

Şaire göre zâhit gâfildir, câhildir; aşk ile yanmadığı, aref hâliyle Allah'a gönülden ulaşmaya çalışmadığı sürece onun nuruna ulaşamayacak ve bu sırrı anlamayacaktır.

*Yüri hey zâhid-i gâfil 'aşk-ı Raḥmânu bilmezsin
'Aref hâlün bilmez câhil nür-ı Yezdânu bilmezsin (vr. 16b)
Can gözünü açmayanlar nür-ı Yezdânu görmezler
'Aşkullâhu içmeyenler nür-ı Sübhânu görmezler (vr. 17a)*

Aref hâli, Mevla'ya ulaşmanın tek yoludur. Kalbin dünyevî her şeyden arınması, gönülden bütün pasların silinmesi ile erişilen bu durum, dünya zevkinden geçip ilahi hakikate ulaşma olarak ifade edilmiştir:

*'Aref hâlünü bilmeden kul Mevlâsunu bulur mı
Nâr-ı celâle yanmadan kul Mevlâsunu bulur mı (vr. 16b)
'Aref hâlün bilmeyen Raḥmânu bilmez kandedür
Cân Yûsufın bulmayan Ken'ânı bilmez kandedür (vr. 15b)
'Aref hâlün bilmeyenler 'irfân gülin dirmeyenler
Dilde dildâr görmeyenler nür-ı Raḥmânu görmezler (vr. 17a)*

Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî, Hz. Muhammed'i şiiirlerinde sevgi ve saygı ile yâd etmektedir. Çünkü o Allah'ın en sevdiği kulu, âlemlerin yaratılmasının yegâne sebebi, bütün peygamberlerin önderi ve bütün insanlığın yol göstericisidir:

*Vaşf olunmaz der idrâk olmasa olmazdı eflâk
Şânunda döneldi levlak maḥbûb-ı Hudâ degül mi
Evliyânun rehberisün enbiyânun serverisün
Küntü kenzün cevherisün 'âşıkun Mevlâ degül mi (vr. 7a)*

Aşk ateşiyle yanan, gönlü figanlarla dolan bütün kulların peygamber sevdalısı olmaları, onu tek önder olarak kabul ederek gösterdiği yolda gitmeleri gerektiği ifade edilmektedir:

*Seni bulan fâ'iklerüñ seni gören şâdıklarüñ
Seni seven 'âşıkıların hâli vâveylâ degül mi (vr. 7a)
Şefî' tutuñ Muştâfâyı rehber bilüñ müctebâyı
Tahkîr itmeñiz eşyâyı halkullâhdur halkullâhdur (vr. 9b)*

Şiirlerde Kur'an-ı Kerîm'den yapılan iktibaslar dikkati çekmektedir. Hicr Suresi'nde geçen "seb'al-mesânî", Duhâ Suresi'nde geçen "ve'd-duhâ", Necm Suresi'nde geçen "kâbe kavseyn" gibi ifadelerle anlam zenginleştirilmiştir. Hz. Muhammed'in saçının güzelliğini geceye, yüzünün güzelliğini ise güneşin ufuktan yükselip yayılmaya başladığı zamanki aydınlığa benzeten şair, bir isminin de Tâhâ olduğunu söyleyerek onu övmüştür:

*Saçuñ ve'l-leyl yâ Resül yüziñ ve'd-duhâ degül mi
Kaşlarıñ nün ve'l-kalem bir ismüñ tâhâ degül mi (vr. 6b)*

Fatiha Suresi olduğu düşünülen "seb'al-mesânî"nin de Kur'an'ın kendisi ve insan olduğu belirtilmiş, Allah'ın insandaki tecellisine işaret edilmiştir:

*Hakkuñ yüzün görür gözüm gören benim görünen benim
Seb'a'l-meşânîdür yüzüm Furkan benim Kur'an benim (vr. 28a)*

Ayrıca Allah'ın, Hz. Muhammed'e bütün sırlarını açıkladığı, kendini gösterdiği, onunla iki yay arası kadar yakınlaştığı ifade edilerek Allah'ın insana olan lütfundan ve Hz. Muhammed'in Allah'ın en sevgili kulu oluşundan bahsedilmektedir:

*Beyân eyle 'ıyduñ rüzüñ 'ayân eyle Hâk kendüzün
Kâbe kavseynüñ rumüzün di bilürseñ baña nedür (vr. 15b)*

İslam dininin iman esaslarından biri de "kelime-i tevhîd" dir. Şaire göre bu teslimiyet bütün âşıkları müthiş bir hayranlık içinde sarhoş etmiş ve kendinden geçirmiştir. İnsanı, dünya malına köle iken; Allah dostu bir sultan eden de bu zikirdir:

*Şâdıkları nâlân ider 'âşıkları giryân ider
Ayıklararı sekrân ider lâ ilâhe illallâh
Tâlibleri hayrân ider 'âkl u hüşi tâlân ider
Bendeleri sultân ider lâ ilâhe illallâh (vr. 19b)*

Sahih hadisler olmamakla birlikte tasavvufî edebiyatta çok kullanılan "Kendini bilen Rabbin bilir" anlamındaki "Men arefe nefsehü" ve "Ölmeden evvel ölünüz" sözleri de Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî'nin şiirlerinde yer bulmuştur. Tasavvufî terbiyenin genel prensiplerinden olan bu ifadelerle nefis terbiyesi amaçlanmış ve bütün dünya isteklerinden biri ölü gibi sıyrılarak Allah'ın emirlerine sınıksız sarılma tavsiyesinde bulunulmuştur:

'Aşk şarâbun içmek gerek Hâk cemâlün görmek gerek

Men 'arefi bilmek gerek andan özge hâl olur mı (vr. 10b)
 Ölmezden evvel öldiren merd-i kāmili buldıran
 Men 'aref sırrun bildüren yârüñ cemâlidür beni (vr. 7a)
 'Aşk bahrine gavoâş olan ma'rifet dürrini bulan
 Ölmezden muqaddem ölen yârdur bize hemân gelsün (vr. 8b)
 Kim ölmezden evvel ölen haqîkat sırrını bulan
 Gül yüzine bülbül olan nâlân gelür nâlân gider (vr. 13a)

Ayrıca diğer peygamberlere ve dinî kavramlara da şiirlerde yer verilmiştir. Hz. Yusuf aşkın tecellisi olarak ele alınmış, Hz. Süleyman'ın mührüne telmih yapılmıştır:

Gül mi 'âşık durur saña cânım kurbân olsun aña
 Cân Yüsufî gerek baña n'eylerem Mısr u Ken 'ânı (vr. 6b)
 Terk eyledüm nâm u şâmı fidâ itdüm aña cânı
 Baña gelen bulur aña cân Yüsuf-ı Ken 'anıyam (vr. 29a)
 Derdünde dermân gizlidür mührde Süleyman gizlidür
 Gizliden Rahmân gizlidür yine kendü 'ayân iden (vr. 11a)

Ayrıca Kur'ân'ın ve diğer kutsal kitapların vahdeti işaret ettiği belirtilmiş, asıl istenen şeyin Allah'ın rızası olduğu ve bu aşk derdi yanında cennetin dahi istenmediği vurgulanmıştır:

Hüsâm 'aşkuñ deryâsıdur dertlilerün devâsıdur
 Dört kitâbuñ ma'nâsıdur lâ ilâhe illallâh (vr. 19b)
 Vücüdümüzde zuhûr itdi tâ hâ vü tâ sîn sırları
 Biz ma'arîf genciyyüz esrâr-ı Kur'ân bizdedür (vr. 20b)
 Beytü'l-harâmuñ haqqıyçün dârü's-selâmuñ haqqıyçün
 Fahrü'l-enâmuñ haqqıyçün baña derdüñ gerek derdüñ (vr. 12a)
 Eger deryâ eger 'ummân eger tãmu eger cinân
 Eger hürî eger rıdvân cümle 'aşkuñ degül mi (vr. 6b)
 Baña cânım gerek cânım n'eylerem kaşr u eyvânı
 Baña hânım gerek cânım n'eylerem hür u gilmânı (vr. 6b)
 Muhabbetde şâdıq olan meveddetde sâbık olan
 Cemâlüne 'aşık olan bağ-ı cinâni n'eylesün (vr. 15a)
 'Aşkuña mahremdür şâdıq esrârına olur lâyıq
 Gül yüzünü gören 'aşık bağı cinâni n'eylesün (vr. 15a)

Mansûr başta olmak üzere Hz. Lokman ve Mevlana gibi büyük şahsiyetlere değinen şair; aşka şöhret olmuş Mecnûn, Leylâ, Ferhâd ve Şîrîn gibi efsanevî kahramanlara da şiirlerinde yer vermiştir. "Ene'l-Hak" diyerek Allah yolunda can veren Mansûr'u büyük bir âşık olarak nitelendirmiş, Hz. Lokman'ın hikmetine Mevlana'nın semama işaret etmiştir.

Mağfûr olmağdur mezkûr olmağdur
 Mansûr olmağdur 'aşkuñ dermânı (vr. 14a)
 Cânım maşşûda ireyin güzel cemâlün göreyin
 Ene'l-Hakkdan dem urayın cânım seniñ 'aşkuñile (vr. 6a)
 Beni hayretlere şalan 'âlemlere Mansûr kılan

'Aqlumı başumdan alan 'aşkullâhdur 'aşkullâhdur (vr. 9a)
 Her mevcüdîñ sırrıdır Hâk 'âşıklara sözüm muṭlaḡ
 Manşür bilüp dir ene'l-Haḡḡ ya şabluna fetvâ nedür (vr. 15b)
 Bülbül işün zâr eyleyen 'Uşşâkıyi 'âr eyleyen
 Manşür yerün dâr eyleyen 'aşkullâhdur 'aşkullâhdur (vr. 21b)
 Bilmez oldum mâh u sâlüm Manşür hâli oldı hâlüm
 Ene'l-Haḡḡdur dâ'im kâlüm maḡşûd olan cânân benim (vr. 28a)
 Mürşid olan sultân olur hem hikmetde Lokmân olur
 Dertlülere dermân olur budur nişân budur nişân (vr. 13a)
 Hüsâm nefis defterün dürüp her işi Allâhdan görüp
 Mevlânâ semâ'un urup döne döne Hû diyelüm (vr. 13a)

Kays iken sevdaya kapılıp daha sonra gerçek aşka ulaşan Mecnûn'un, gözyaşları Ceyhun ırmağı gibi akmaktadır. Aynı aşk Ferhad'a taşlar kestiren gücü de vermiştir:

Hayrân iden 'aşkuñ zevki sekrân iden anuñ şevki
 Mecnûn iden Kaysı 'aşkı ya dillerde Leylâ nedür (vr. 15b)
 Mecnûn anda varup urmaz dem 'aşk-ı Leylâdan hergiz
 Varup dem urursa dirler yûri yaban divânesi (vr. 16a)
 'Âşık olan Mecnûn olur budur nişân budur nişân
 Eşk-i çeşmi Ceyhûn olur budur nişân budur nişân (vr. 13a)
 Taşlar kesen Ferhâd iden harâb dili âbâd iden
 Muḡabbeti bünyâd iden 'aşkullâhdur 'aşkullâhdur (vr. 9a)

B. Şekil

Nazım birimi olarak beyitlerin kullanıldığı şiirlerin büyük kısmında söyleyişi güzelleştiren beyit içi kafiyele mevcuttur. Tekke şiiri geleneğinde sıkça rastlanan bu durum aynı zamanda dörtlük nazım birimini de hatırlatmaktadır. Aynı şekilde aruz ölçüsünü anımsatan noktalar da olmakla birlikte şiirlerin hece ölçüsü ile kaleme alındığını söylemek mümkündür. Tekke şiirinde sıklıkla kullanılan 16'lı hece ölçüsünün şiirlere hâkim olduğu, bunun yanında bir şiirin 10'lu (35.), bir şiir ise 15'li (38.) hece ölçüsü ile kaleme alındığı görülmektedir.

Tespit edilen şiirlerde daha çok mürdef kafiye kullanılmış, bunun yanında ahengi artırmak için rediflerden de yararlanılmıştır. Ayrıca gerek mısra içlerinde gerek mısra sonlarında sıklıkla kelime tekrarlarının kullanılması ile söyleyiş güzelleştirilmiştir:

Hüsâm eydür nedür yârân nedür soḡbet nedür seyrân
 Nedür şâhum mülk-i 'Oşmân baña seni gerek seni (vr. 6b)
 İden sensün kılan sensün ḡayrı kim var ḡayrı kim var
 Viren sensün alan sensün ḡayrı kim var ḡayrı kim var (vr. 11b)
 'Aşkullâhuñ sekrânları dem bu demdür dem bu demdür
 Şevkullâhuñ hayrânları dem bu demdür dem bu demdür (vr. 12b)
 'Avâm bilmez gizlü demdür nihân idüp Hû diyelüm
 Dem bu demdür dem bu demdür devrân idüp Hû diyelüm (vr. 13b)

C. Dil ve Üslup

Tespit edilen şiirlerde son derece saf, halk söyleyişine yakın bir dil kullanılmıştır. Tasavvufî konular ağır, terminolojik ifadelerle anlatılmamış; gerek ilahi aşkın ele alındığı gerekse nasihatlerin verildiği şiirler içten ve yalın ifadelerle söylenmiştir.

Mecmuanın istinsah tarihi belirtilmemiş olsa da şiirlerde Eski Anadolu Türkçesinde bulunan “eydür”, “kendüzin” gibi kelimelerin ve “-gil”, “-dürür” gibi eklerin kullanıldığı görülmektedir.

*Eger melek eger ğilmân eger envâr eger nîrân
Hüsâm eydür heme ekvân cümle ‘aşkuñ degül mi (vr. 6b)
Haber virgil baña zâhid sidre nedür tûbâ nedür
Söyle bilür iseñ ‘âbid vücûdında ‘ankâ nedür
Beyân eyle ‘ıyduñ rûzın ‘ayân eyle Hâk kendüzin
Kâbe kavseynüñ rumûzin di bilürseñ baña nedür (vr. 15b)
Nice bir olursın ğâfil n’eyleyeyin gönül seni
Oldıñ mâsivâya mâ’il n’eyleyeyin gönül seni (vr. 20a)
Haklı bilmez dürür ‘avâm ‘aşkuna mahremdür kirâm
Cân Yûsufın buldı Hüsâm Mışır u Ken’ânı n’eylesün (vr. 15b)*

Dikkat çeken bir diğer husus ise genel olarak yoğun ve sanatlı bir söyleyiş tercih edilmemesine rağmen bazı şiirlerde özellikle belli bir edebî sanatın kullanılmış olmasıdır. İştikak, cinas ve istifham gibi bazı söz sanatları ile şiirin hem anlam hem de söyleyiş bakımından zenginleştirilmesi sağlanmış, şiirler bu sanatlardan biri etrafında oluşturulmuştur.

*Râğib benüm marğûb benüm tâlib benüm maţlûb benüm
Câzib benüm meczûb benüm tâlib benüm maţlûb benüm
Kâşid benüm maşşûd benüm hâmid benüm mahmûd benüm
Sâcid benüm mescûd benüm tâlib benüm maţlûb benüm (vr. 28a)
Yarını kim bugün görür yarın anda yârın görür
Görmediyse bugün yarın yarın kaçan yârın görür (vr. 16b)
Haber virgil baña zâhid sidre nedür tûbâ nedür
Söyle bilür iseñ ‘âbid vücûdında ‘ankâ nedür (vr. 15b)
‘Aref hâlünü bilmeden kul Mevlâsunı bulur mı
Nâr-ı celâle yanmadan kul Mevlâsunı bulur mı (vr. 16b)
Ref’ olmadan nefis hicâbı dost cemâli görülür mi
Okunmadan ‘aşk kitabı dost cemâli görülür mi (vr. 16b)
Hiç n’olduğım bilmezsin seni seven böyle m’olur
Hiç kendüme gelemesin seni seven böyle m’olur (vr. 20b)*

Şiirler

- 6a **1. Güfte-i Hüsâm kıddise sırruhu**
Bülbül gibi nâlan oldım cânım senüñ ‘aşkuñile
Kendün bilmez sekrân oldım cânım senüñ ‘aşkuñile

Şular ırmaz ceryân ider bülbül her dem efgân ider
'Arş u kürsî devrân ider cânım senüñ 'aşkuñile
Bilmez oldım leyl ü nehâr derdüme yok durur şümâr
Dertlü yürek ırmaz yanar cânım senüñ 'aşkuñile
Cânım maşşûda ireyin güzel cemâlün göreyin
Ene'l-Haqqdan dem urayın cânım senüñ 'aşkuñile

6b Hüsâm her dem niyâz ider hâli kendün bilmez ider
Dil hümâsî pervâz ider cânım senüñ 'aşkuñile

2. Güfte-i Hüsâm

Eger mesrûr eger maHzûn cümle 'aşkuñ degül mi
Eger Leylâ eger Mecnûn cümle 'aşkuñ degül mi
Eger Harâb eger âbâd eger maHdûm eger ırğâd
Eger Şîrin eger Ferhâd cümle 'aşkuñ degül mi
Eger deryâ eger 'ummân eger tâmü eger cinân
Eger hürî eger rıdvân cümle 'aşkuñ degül mi
Eger aHcâr eger eşcâr eger emtâr eger enhâr
Eger 'âşî eger ebrâr cümle 'aşkuñ degül mi
Eger melek eger ğilmân eger envâr eger nîrân
Hüsâm eydür heme ekvân cümle 'aşkuñ degül mi

3. Güfte-i Hüsâm

Kimseye maHlûk yâr olmaz baña seni gerek seni
Hâr u Haşlar gülzâr olmaz baña seni gerek seni
Nedür kemhâ nedür dîbâ nedür sidre nedür tûbâ
Nedür dünyâ nedür 'uqbâ baña seni gerek seni
Nedür emvâl nedür 'ibâd nedür âbâd nedür eccâd
Nedür zevcât nedür evlâd baña seni gerek seni
Nedür hürî nedür rıdvân nedür kuşur nedür ğilmân
Nedür aHbâb nedür cinân baña seni gerek seni
Hüsâm eydür nedür yârân nedür soHbet nedür seyrân
Nedür şâhum mülk-i 'Osmân baña seni gerek seni

4. Güfte-i Hüsâm

Baña cânım gerek cânım n'eylerem Kaşr u eyvânı
Baña Hânım gerek cânım n'eylerem hür u ğilmânı
Gül mi 'aşık durur saña cânım kurbân olsun aña
Cân Yûsufî gerek baña n'eylerem Mışr u Ken'ânı
'Aşkuñ aldı benden beni terk eyledüm cân u teni
Baña seni gerek seni n'eylerem mîr ü sultânı
Gel dünyâya itme heves mâsivâdan meylüñi kes
Güzel yüziñdür baña bes n'eylerem verd-i Hândanı
Kalbe dâ'im şevki gerek her dem dile zevki gerek
Hüsâm baña 'aşkı gerek n'eylerem mülk-i 'Osmânı

5. Güfte-i Hüsâm

Saçuñ ve'l-leyl yâ Resûl yüziñ ve'đ-đuHâ degül mi
Kaşlaruñ nün ve'l-kalem bir ismüñ tãhâ degül mi

7a Hindî zülfüñ fülful gibi leylâ zülfüñ sünbül gibi

Güzel cemâlün gül gibi görenler şeydâ degül mi
 Seni bulan fâ'iklerün seni gören şadıklarun
 Seni seven 'aşıklarun hâli vâveylâ degül mi
 Sensün bize dermân iden sensün bizi handân iden
 Zülfün remzün beyân iden leylü'l-isrâ degül mi
 Vaşf olunmaz der'idrâk olmasa olmazdı eflâk
 Şânunda döneldi levlâk maḥbûb-ı Hudâ degül mi
 Evliyânun rehberisün enbiyânun serverisün
 Küntü kenzün cevherisün 'aşıkun Mevlâ degül mi
 Hüsâm bürhândur maḳâlî li-ma'allâh kemâlî
 Şemsden güzeldür cemâlî keşfü'r-ricâ degül mi

6. Güfte-i Hüsâm

Esrâr ile hayrân iden yârün cemâlidür beni
 'Aşk-ı mey ile sekrân iden yârün cemâlidür beni
 Bülbül gibi nâlân iden abdâl idüp 'uryân iden
 'Âlemlere destân iden yârün cemâlidür beni
 Hakkı bâḫıldan seçüren 'aşk şarâbundan içüren
 Mâsivâsundan geçüren yârün cemâlidür beni
 Ölmezden evvel öldiren merd-i kâmilî buldıran
 Men 'aref sırrun bildüren yârün cemâlidür beni
 Hüsâm beni giryân iden gözüm yaşun 'ummân iden
 'Akl u hüşum tâlân iden yârün cemâlidür beni

7. Güfte-i Hüsâm

Ben bir derde mübtelâyın ṭabibler devâsın bilmez
 Kim giriftâr-ı belâyın ḥocalar duâ'sun bilmez
 Luṭfı olmaz ise Hakkun feyzi gelmez ise Hakkun
 Ḳalbün bilmez ise Hakkun 'arş-ı mu'allâsun bilmez

7b Merd-i kâmile gelmeyen baḫr-ı tevḫîde ṭalmayan
 Celâlden lezzet almayan bil yârün rızâsun bilmez
 Ṭuymayan şevḳin tefrîdün almayan zevḳin tecrîdün
 Bilmeyen sırrın tevḫîdün Hakkun ṭübâsun bilmez
 Ḥazardan içür müdâmî hâdisidür Hakk kelâmı
 Münkîrler bilmez Hüsâmı ḥuffâş nûr-ı ziyâsun bilmez

8. Güfte-i Hüsâm

Manşür oldum eyleñ berdâr şabra mecâlüm ḳalmadı
 Ene'l-Hakk direm âşikâr hiç ḫafî ḫâlüm ḳalmadı
 Gördigümü gören bilür buldigümü bulan bilür
 İtdigümü iden bilür hiç ḳîl ü ḳâlüm ḳalmadı
 'Âlem-i lâhûta vardum ol cânlar cânunı gördüm
 Fenâdan beḳâya irdüm dilde maḳâlüm ḳalmadı
 Ḳaddüm bükdi ḳaşı hilâl 'aceb cismüm oldı ḫayâl
 Bir oldı celâl u cemâl ceng ü cidâlüm ḳalmadı
 Zikri dilde buldı devâm muḫabbeti ḳalbde merâm
 Bir 'âleme vardum Hüsâm hiç mâḫ u sâlim ḳalmadı

- 8b **9. Güfte-i Hüsâm**
 Elifden su'âl idenler ehadîyyet sırrun bilsün
 Noğtada cidâl idenler kitâb-ı mübînün bilsün
 Dünyâsı sâlib olanlar sülûka râğib olanlar
 Vuşlata tâlib olanlar cânun virüp yârün alsun
 Sâlik olmak gerek şâdıķ kim sülûkünde ola fâ'ik
 Hâķķa tâlib olan 'aşık 'aşkuñ 'ummânuna talsun
 'Aşķ baħrine ğavvâş olan ma'rifet dürrini bulan
 Ölmezden muķaddem ölen yârdur bize hemân gelsün
 'Aşķullâhuñ sekrânıdır esrârnuñ seyrânıdır
 Dertlerinüñ dermânıdır tâlibler Hüsâmı bilsün
- 10. Güfte-i Hüsâm**
 Gördi yüzün sevdi cânun yâ ben nice eġleneyin
 Açıldı râz-ı pinhânım yâ ben nice eġleneyin
 Cânlar anuñ mihmânesi sems ü ķamer pervânesi
 İns ü melek dîvânesi yâ ben nice eġleneyin
 Dil-i bülbül nâlân oldu 'âlemlere destân oldu
 'Aķl u hüşum tâlân oldu yâ ben nice eġleneyin

- 9a Göreliden şems zerre degül baħr u 'ummân ķatre degül
 Bakmam hûra ķaşra degül yâ ben nice eġleneyin
 Her dem Hüsâm eġġân ider bülbül gibi nâlân ider
 'Arş u kürsî devrân ider yâ ben nice eġleneyin
- 11. Güfte-i Hüsâm**
 Mekânım lâ-mekân oldu n'eylerem kevn ü mekânı
 Zamânım bî-zamân oldu n'eylerem vaķt u zamânı
 Odur 'ayân odur nihân hâķiķatde budur beyân
 Güzel yüzün gördüm 'ayân n'eylerem zann u gümânı
 Dil-i bülbül nâlân oldu hasret ile giryân oldu
 Nişânım bî-nişân oldu n'eylerem şân u nişânı
 Yârüñ hizmetine durdum mâsivânuñ terkin urdum
 Hâķiķat güneşin gördüm n'eylerem sems ü ekvânı
 Hüsâm çeşmüm yaşun sildüm hândân olup beri geldüm
 Ol şâhlar şâhını buldum n'eylerem mir ü sultânı
- 12. Güfte-i Hüsâm**
 Cânım senüñ 'aşķuñile giryân olayın bir zamân
 Hânım senüñ 'aşķuñile hayrân olayın bir zamân
 Nefsüñ hevâsından geķüp 'âlem-i lâhûta uçup
 'Aşķuñ şarâbundan içüp sekrân olayın bir zamân
 Hayrân olup zevķullâhdan devrân idüp şevķullâhdan
 Abdâl olup 'aşķullâhdan 'uryân olayın bir zamân
 Leylâ zülfüñ sünbül gibi Şirin lebündür mül gibi
 Şâm u seher bülbül gibi nâlân olayın bir zamân
 Sevdüm seni cândan şâhum yiri göġi tutdı âhum
 'İyd u vuşlatuñda mâhum ķurbân olayın bir zamân
 Hüsâm vücüdüm Tûrında ġarķ itdi beni nûrında
 Yanup 'aşķ tenevvüründe biryân olayın bir zamân

13. Güfte-i Hüsâm

Beni yakup kâl eyleyen 'aşkullâhdur 'aşkullâhdur
 Kıddüm büküp dâl eyleyen 'aşkullâhdur 'aşkullâhdur
 Taşlar kesen Ferhâd iden harâb dili âbâd iden
 Muhabbeti bünyâd iden 'aşkullâhdur 'aşkullâhdur
 Beni hayretlere şalan 'âlemlere Manşür kılan
 'Aqlumı başumdan alan 'aşkullâhdur 'aşkullâhdur
 Mâsivâyı aınmaz iden hiç kendüye gelmez iden
 Câna başa kılmaz iden 'aşkullâhdur 'aşkullâhdur
 Hüsâm beni hayrân iden işüm gücüm devrân iden
 'Aql u hüsum tâlân iden 'aşkullâhdur 'aşkullâhdur

9b **14. Güfte-i Hüsâm**

Beni böyle hayrân iden zevkullâhdur zevkullâhdur
 İşüm gücüm devrân iden şevkullâhdur şevkullâhdur
 Şefî 'tutuñ Muştafâyı rehber bilüñ müctebâyı
 Tahkîr itmeñiz eşyâyı halkullâhdur halkullâhdur
 Bed fi'ille olma mezkûr şakın andan ider mağhûr
 Mâl u mülke olma mağrûr rızkullâhdur rızkullâhdur
 Şeri'le bil tîrîkatı tahşîl eyle mağrifeti
 Zuhûr itdür hakîkatı hakullâhdur hakullâhdur
 Hüsâm kıddüm dâl eyleyen ene'l-Hakki hâl eyleyen
 Yakup beni kâl eyleyen 'aşkullâhdur 'aşkullâhdur

15. Güfte-i Hüsâm

Hâdisidür 'aşıklarun 'aşk dirler bir yârum vardur
 Mañlûbidur şadıqlarun 'aşk dirler bir yârum vardur
 Zevki 'âlî şevki sâmi bilmez ider şubh u şâmi
 Cezbullâhdurur nâmi 'aşk dirler bir yârum vardur
 'Aşıkları giryân ider yürekleri biryân ider
 Katreleri 'ummân ider 'aşk dirler bir yârum vardur
 Terk itdürür cân u teni ağıdur gözlerden kanı
 Hakka alur gider beni 'aşk dirler bir yârum vardur
 Hüsâm anuñ ile dâ'im şevki ile olur şâ'im
 'Aşık ma'sûk ile kâ'im 'aşk dirler bir yârum vardur

16. Güfte-i Hüsâm

Her dem 'aşk-ı Sübhânîdür beni böyle sekrân iden
 Dâ'im şevk-i Rahmânîdür beni böyle hayrân iden
 Sever seni şadıqlarun ider saña lâyıqlarun
 Kalblerini 'aşıklarun sensin 'arş-ı Rahmân iden
 Baña seni gerek seni n'eylerem cân ile teni
 Sen ruhları güldür beni bülbül idüp nâlân iden
 Benüm fidâ kılan başun tâlib-i Hakka yoldaşun
 Derdün ile gözüm yaşun sensün bañr u 'ummân iden
 Yanan senün 'aşkuñile hayrân senün zevküñile
 Hüsâm senün şevküñile semâ' idüp devrân ider

17. Güfte-i Hüsâm

Gerekmezdür baña ağıyâr 'aşkuñ gibi yârânum var

Lâzım degül derde tımâr derdün gibi dermânım var
Benüm mesbûk benüm şâbık şâdıqum 'aşkuñda şâdıq
Evvelden zâtına 'âşık 'aşkuñ gibi dermânım var

- 10a Fidâ olsun saña cânım şımazam 'ahd ü peymânım
Vuşlatuñ 'ıyduna cânım biñ cân ile kurbânım var
Bize hâdî Qur'ânıdır yüzü seb 'â'l-meşânîdür
Bir anı münir anıdır benüm şöyle bir hânım var
İhvâna dir bunu Hüsâm Haqq elinden içer müdâm
Hiç kendüye gelmez merâm gönül dirler sekrânım var

- 10b **18. Güfte-i Hüsâm**
Hâlüm benüm kâle gelmez kâle gelür hâl olur mı
Cemâlün görmeyen bilmez anda kıl ü kâl olur mı
'Aşk şarâbun içmek gerek Haq cemâlün görmek gerek
Men 'arefi bilmek gerek andan özge hâl olur mı
Zevkünde zâ'ik olanuñ 'aşkunda şâdıq olanuñ
Zâtuna 'âşık olanuñ elif kaddi dâl olur mı
Cem'u'l-cem'e varan disün ol meclise iren disün
Haq cemâlün gören disün anda mâh u sâl olur mı
Baır-ı 'aşka talmayanlar tevhid dürrin bulmayanlar
Hüsâm nefiy olmayanlar hiç Resüle âl olur mı

19. Diger-i Hüsâm

Saña dirin cânlar cânı giryân iden sensün beni
Mecnün iden cânlar cânı nâlân iden sensün beni
Hindî hâlün fülful gibi Leylâ zülfün sünbül gibi
İşüm gücüm bülbül gibi efgân iden sensün beni
Oldı kalbüm 'aşkuñ mahrem derdün baña oldı merhem
Zâtıñ esrârundan her dem hayrân iden sensün beni

- 11a Kaşı hilâl yüzi mâhum günü tutdı âh u vâhum
Kaşre iken güzel şâhum 'ummân iden sensün beni
Çün Hüsâmdan gitdi melâl kimseyle eylemez cidâl
'Aşkuñ itdi beni abdâl 'uryân iden sensün beni

20. Diger-i Hüsâm

Senün zevkiñdür mâhum şadıqları hayrân iden
Senün 'aşkuñdur şâhum 'âşıkları sekrân iden
Gözlerümden akar kânım fidâ olsun saña cânım
Senün 'aşkuñdur cânım abdalları 'uryân iden
Mağv eyledüm nâm u şânım 'aşkuñ ile geçer ânum
Senün 'aşkuñ_durur hânım kaşreleri 'ummân iden
Hayrân iden zevküñ_dürür mestân iden şevküñd_ürür
Hâcem senün 'aşkuñ_durur sâlikleri giryân iden
Feleklere çıkdı âhum devr iderem her dem mâhum
Senün 'aşkuñdur Allâhum Hüsâm hâlün destân iden

21. Diger-i Hüsâm

Sırr-ı seb 'â'l-meşânîdür beni böyle hayrân iden

Bir ânı münir ânidür beni şöyle sekrân iden
 ‘Aşk-ı bürhânîdür benim zevk-i Sübhânîdür tenüm
 Şevk-i Raḥmânîdür benim işüm gücüm devrân iden
 Derdünde dermân gizlidir mührde Süleyman gizlidir
 Gizliden Raḥmân gizlidir yine kendü ‘ayân iden
 Gider nefsin cidâlünü taḥşil eyle kemâlünü
 ‘Âşıklardur cemâlünü görüben seyrân iden
 Ḥazardan içre müdâmı tevḥîdi buldı devâmı
 Gülrûḥlandur Ḥüsâmı bülbül idüp nâlân iden

11b **22. Güfte-i Ḥüsâm**

İden sensün kılan sensün gayrı kim var gayrı kim var
 Viren sensün alan sensün gayrı kim var gayrı kim var

12a **Nâsır sensün kâdir sensün evvel sensün âḥir sensün**

Bâṭın sensün zâhir sensün gayrı kim var gayrı kim var
 Sübhân sensün Raḥmân sensün burḥân sensün sultân sensün
 Biziz emvâc ‘ummân sensün gayrı kim var gayrı kim var
 Re’isimizdür enbiyâ rehberimizdür evliyâ

Mezâhirdür kâmu eşyâ gayrı kim var gayrı kim var
 ‘Unsurumuz Ḥüsâm ‘ayân kalbimizdür ‘arş-ı Raḥmân

Rûḥumuzdur nûr-ı Yezdân gayrı kim var gayrı kim var

23. Diger-i Ḥüsâm

Derdün bildüm dermânımiş baña derdün gerek derdün
 ‘Âşık ḥâli yanmağımış baña derdün gerek derdün
 Gözlerüm olupdur giryân ciger ḥasretün den biryân
 Dertlere olur dermân baña derdün gerek derdün
 Beytü’l-ḥarâmuñ ḥaḳkıyçün dârü’s-selâmuñ ḥaḳkıyçün
 Fahrü’l-enâmuñ ḥaḳkıyçün baña derdün gerek derdün
 Zâhidlere cinânıñ vir ‘âbidlere rıdvânıñ vir
 ‘Âlimlere ḡilmânıñ vir baña derdün gerek derdün
 Ḥüsâm bilmez mâh u sâli dâ’im olsun aña ḥâli
 Maḥv itmege kıyl u kâli baña derdün gerek derdün

24. Diger-i Ḥüsâm

‘Aşkuñ beni Mecnûn itdi dermân nedür dermân nedür
 Eşk-i çeşmüm Ceyḥûn itdi dermân nedür dermân nedür
 Ḥayrân olan fâ’iklere nâlân olan şadıḳlara
 Giryân olan ‘âşıklara dermân nedür dermân nedür
 Şevkiñ şarâbun kanana semâ’ uruban dönene
 ‘Aşkuñ odına yanana dermân nedür dermân nedür
 ‘Aşkuñ ile sekrân oldum esrârıñla ḥayrân oldum
 Abdâl olup ‘uryân oldum dermân nedür dermân nedür
 Ḥüsâm hiç kendüye gelmez gözleri yaşunu silmez
 Derdünü kimseler bilmez dermân nedür dermân nedür

12b **25. Güfte-i Ḥüsâm**

‘Aşkuñ ḥâli sekrânları dem bu demdür dem bu demdür

Şevkullâhuñ hayrânları dem bu demdür dem bu demdür
İnkâr ile Haq bilünmez dilden mâsivâ silünmez
Geçen demlere irülmez dem bu demdür dem bu demdür
'Ahdimüz var Rahmân ile qalb bir olsun Sübhân ile
Hü diyelüm devrân ile dem bu demdür dem bu demdür
Kılmaz 'aşk ile hayrân sırrımızdur nür-ı Yezdân
'Aref hâluñ bilen ihvân dem bu demdür dem bu demdür
Gelür Hüsâma şadıqlar qal-i hâle muvâfıqlar
Diflen sözümi 'aşıklar dem bu demdür dem bu demdür

26. Diger-i Hüsâm

Ğavvâş-ı şevke şayd olan dür,dâneler gelsün beri
Zincîr-i 'aşka bend olan dîvâneler gelsün beri
Mâsivâya bakmaz olan bir habbeye almaz olan
Câna başa qalmaz olan merdâneler gelsün beri
Çeküp 'aşk ile câm içen Haq elünden müdâm içen
Ayılmayup müdâm içen mestâneler gelsün beri
Mağzûnları handân iden mesrûrları giryân iden
Hızr elünden devrân iden peymâneler gelsün beri
'Aşıklara olsun selâm zevklerinde olsun müdâm
Şem'-i Rahmânîdür Hüsâm pervâneler gelsün beri

27. Diger-i Hüsâm

'Arş u kürsî levh ü kalem 'aşkullâhdan devrân ider
Ervâh-ı qudsiler her dem 'aşkullâhdan devrân ider
Naqşibendî giryânları Halvetinüñ hayrânları
Celvetinüñ sekrânları 'aşkullâhdan devrân ider
Mevlânânuñ fâ'ikleri abdâllaruñ şadıqları
Bayrâmînüñ 'aşıkları 'aşkullâhdan devrân ider
'Aşık qalbünde yok keder nefsi bulmaz aña zafer
Cümle nücüm şems ü kamer 'aşkullâhdan devrân ider
Tavâfunda haccâc müdâm gönülde melâ'ik kirâm
Şâm u şehër eflâk Hüsâm 'aşkullâhdan devrân ider

13a **28. Diger-i Hüsâm**

Cânum senüñ 'aşıklarüñ sekrân gelür sekrân gider
Hânım senüñ şadıqlaruñ giryân gelür giryân gider
Kim ölmezden evvel ölen haqîkat sırrını bulan
Gül yüzine bülbül olan nâlân gelür nâlân gider
Merd-i kâmil bulmayanlar nür-ı tevîd almayanlar
'Aref hâlün bilmeyenler nâdân gelür nâdân gider
Hile hud'a olan işi 'Azâzildür anuñ eşi
Ma'rifetsiz câhil kişi hayvân gelür hayvân gider
Dilberidür ağıyârüñdan münevverdür envârüñdan
Hüsâm senüñ esrârüñdan hayrân gelür hayrân gider

29. Diger-i Hüsâm

Cân u dilden efgân ile döne döne Hü diyelüm
Kim vefâsı devrân ile döne döne Hü diyelüm
Zevkullâhuñ giryânları şevkullâhuñ hayrânları

‘Aşkullāhuñ sekrānları döne döne Hū diyelüm
 Aşıl zülfünün dārına kalma nefsiñün varına
 Baqma münkir inkārına döne döne Hū diyelüm
 Ehl-i tevḥid fā’iḳleri Resūlullāh şadıḳları
 Zātullāhuñ ‘aşıḳları döne döne Hū diyelüm
 Hüsām nefis defterün dürüp her işi Allāhdan görüp
 Mevlānā semā’un urup döne döne Hū diyelüm

30. Diğer-i Hüsām

‘Aşık olan Mecnūn olur budur nişān budur nişān
 Eşk-i çeşmi Ceyḥūn olur budur nişān budur nişān
 ‘Arif derde mā’il olur emr-i Ḥaḳka kā’il olur
 Dosta irer kāmil olur budur nişān budur nişān
 Meczūb olan mergūb olur görenlere maṭlūb olur
 Sözi şirin maḥbūb olur budur nişān budur nişān
 Münkir Ḥaḳkı bilmez olur maṭlūbına irmez olur
 Muḥarriri sevmez olur budur nişān budur nişān
 Mürşid olan sultān olur hem ḥikmetde Loḳmān olur
 Dertlülere dermān olur budur nişān budur nişān
 Hüsām zāhid ḥālī bilmez ḥāl-i ehl ḥālinden bilmez
 Vücūdında ‘irfān olmaz budur nişān budur nişān

13b 31. Güfte-i Hüsām

‘Avām bilmez gizlü demdür nihān idüp Hū diyelüm
 Dem bu demdür dem bu demdür devrān idüp Hū diyelüm
 Vaḥdet bezminün müliyüz ‘irfān nārnuñ güliyüz
 Cān gülşeni bülbüliyüz efgān idüp Hū diyelüm
 Sırrumızı şevkullāhdan dilümüzü zevkullāhdan
 Gönlümüzü ‘aşkullāhdan sekrān idüp Hū diyelüm
 Oñulmaz bagrumuz başı ḥālümüzü bilmez nāşi
 Gözümüzden kanlı yaşı seylāb idüp Hū diyelüm
 Hüsām tevḥid envārundan dil ḥālīdür envārundan
 Dilümüzü esrārundan ḥayrān idüp Hū diyelüm

32. Diğer-i Hüsām

Sırrı nedür diñ ‘aşıḳlar bülbül neden efgān ider
 Tāvus ṭurmayup şadıḳlar böyle neden efgān ider
 Ḥayrān olan şadıḳları giryān olan fā’iḳleri
 Abdāl olan ‘aşıḳları pīrler neden ‘uryān ider
 Ğaflet ile kimi nā’im tevḥid ile kimi kā’im
 Deryāya irince dā’im şularundan ceryān ider
 ‘Aşıklarda olan maḳāl şadıḳlarda olan kemāl
 Her eşyāda olan cemāl ḥaḳkı neden ḥayrān ider
 Hüsām ḥayrān olur her dem ḥükm-i nefis olaldan ‘adem
 ‘Arş u kürsi levḥ ü kalem her dem neden devān ider

33. Diğer-i Hüsām

Aşıldum zülfün dārına Mañşūr olan berdār olur
 Baqmayan dünyā varuna aña ‘arz-ı dīdār olur

‘Aşkıllâha vâsıl olan ölmezden muqaddem ölen
İsmüñ haqıkatün bulan bil içdüğü envâr olur
Ehl-i dillerüñ sürürü olur evliyâ rehberi
Şems-i tevhidüñ mazharı ehlullâha serdâr olur
Halqa-i tevhide giren ‘irfân güllerünü diren
Tevhid-i hafıye iren kalbi anuñ gülzâr olur

14a Mest ü hayrân olan müdâm sever anı Rabbü’l-enâm
Haqka vâsıl olan Hüsâm şekküm yokdur dildâr olur

34. Diğer-i Hüsâm

‘Aşk-ı Haqka mahrem olan câna başa kalmaz olur
Zahmuna ‘aşk merhem olan gayrı ‘ilâc almaz olur
‘Aşkıllâhdan sekrân olan bülbül gibi nâlân olan
Esrârundan hayrân olan hiç kendüye gelmez olur
Hüsnuñ ‘aql u hüşi alır ‘âşık hayrân olur kalur
Benlik gider senlik gelür hiç kendüyi bilmez olur
Deryâ-yı ‘aşka talanlar haqıkat dürrini bulanlar
Zâtuna vâsıl olanlar öz vücûdın bulmaz olur
Hüsâma tâlibdür havâş olmuşdur gayrıdan halâş
Bahır-ı ‘aşka olan gavvâş gayrı bahra talmaz olur

35. Diğer-i Hüsâm

Cân virmek imiş ‘aşkuñ dermânı
Dost görmek imiş ‘aşkuñ dermânı
Hayrân olmağdur giryân olmağdur
Nâlân olmağdur ‘aşkuñ dermânı
Bildüm vâsılde degül gâfilde
Buldum kâmilde ‘aşkuñ dermânı
Mağfûr olmağdur mezkûr olmağdur
Manşûr olmağdur ‘aşkuñ dermânı
Aldı Hüsâmı zevk müdâmı
Zikir devâmı ‘aşkuñ dermânı

36. Velehu Hüsâm

‘Aşkuñile ‘âşıkıların giryân olur nâlân olur
Esrârüñla şadıqların vâlih olur hayrân olur
Vişâlüne erenlerin ‘irfân gülün direnlerin
Cemâlünü görenlerin ‘aql u hüşi nâlân olur
Kim ki ‘âşıkdur Rahmâna kalmaz olur baş u câna
İren çatresi ‘ummâna bilsün anı ‘ummân olur
Tarikatde olan şadık beyne’l-aqrân olur fâ’ik
‘Aşk şarâbun içen ‘âşık kendün bilmez sekrân olur
Hüsâm cânun fidâ kılan ‘aşkuñ ‘ummânuna talan
Haqdan bürhân ile gelen ehlullâha sulţân olur

14b **37. Güfte-i Hüsâm**

‘Aşkıllâhdan sekrân olan mâsivâyı bilmez olur
Esrârundan hayrân olan öz vücûdın bulmaz olur
‘Aşkuñ eşki mül gibi şaranır solar gül gibi

Efgān ider bülbül gibi ağlar dā`im gülmez olur
 Müsemma sırrını bulan `irfān nūriyla tolan
 Ölmezden muqadem ölen haydarāne ölmez olur
 Merd-i kāmīl bulmaz iseñ `aşkile tolmaz iseñ
 Hüya meşgūl olmaz iseñ nūrdan kadeh tolmaz olur
 Hüsām cānda bulur seni virür cānun alur seni
 Kāmīl olan bilür seni münkir olan bilmez olur

38. Velehu Hüsām

Zātuñā `aşık olan baĝ-ı cinānı n`eylesün
 Tālib-i didār olan kevn ü mekānı n`eylesün
 Müddei`nūñ itdüĝi duā`sına aldanmazam
 Sırruna hem rāz olan zānn u gümānı n`eylesün
 Yoluñā terk itmişem başı vü cānı cümleten
 `Aşık-ı şādık olan ya hānümānı n`eylesün
 Nūr-ı tevhid ile kalbini müzeyyen eyleyen
 Lāle vü serviyle tolmuş gülistānı n`eylesün
 Hüsām `aşkuna düşelden vālih ü hayrān_durur
 Fenāfillāh olan `aşık nām u nişānı n`eylesün

15a

39. Velehu Hüsām

`Aşkullāhdan sekrān olan hūr u ĝilmānı n`eylesün
 Esrārundan hayrān olan zevk-i rıdvānı n`eylesün
 Muḥabbetde şādık olan meveddetde sābık olan
 Cemālüne `aşık olan baĝ-ı cinānı n`eylesün
 Kāmīl_dürür vāşıl olan nākiş_durur ĝafil olan
 Hayvān_durur cāhil olan `ilm ü `irfānı n`eylesün
 Hem meczūb hem cāzib olan `aşk meyinden şarāb olan
 Didāruna tālib olan kevn ü mekānı n`eylesün
 Zikrullāh idelüm müdām kalbimize bulsun devām
 Münkirlere bakmaz Hüsām sırr-ı şeytānı n`eylesün

40. Velehu Hüsām

Seni cāndan seven `aşık māl u menāli n`eylesün
 `Aşık şarābun iĉen şādık āb-ı zelāli n`eylesün
 N`eylerem ĝayrı sulţānı sensün ĝönül mülki hānı
 Seni gören cānlar cānı ĝayrı cemāli n`eylesün
 Kim `aşkuñda olan fā`ik kālī hāli olur şādık
 `Aref hālün bilen `aşık ĝayrı kemāli n`eylesün
 Şevkūñ ile edhem olan derdüñ aña merhem olan
 Esrāruna maḥrem olan ya kıyl u kālī n`eylesün
 Yanar `aşkuñ ile müdām `Uşşākuñda oldı binā`m
 Rā kaşlaruñ gördi Hüsām ĝayrı hilāli n`eylesün

41. Velehu Hüsām

Cān u dilden seven seni cān u cihānı n`eylesün
 Şāhum `ayān gören seni zānn u gümānı n`eylesün
 Abdāl olup `uryān olan bülbül gibi nālān olan
 Derdüñ aña dermān olan ĝayrı dermānı n`eylesün
 Şıdkile mürşide gelen andan tesellisün alan

Haqqı vücūdında bulan hür u gilmâni n'eylesün
'Aşkuña maḥremdür şâdıķ esrâruna olur lâyıķ
Gül yüziñi gören 'aşık bağ-ı cinâni n'eylesün

- 15b Haqqı bilmez_dürür 'avâm 'aşkuna maḥremdür kirâm
Cân Yūsufın buldı Hüsâm Mışır u Ken'ânı n'eylesün

42. Velehu Hüsâm

'Aref hâlün bilmeyen Raḥmâni bilmez kandedür
Cân Yūsufın bulmayan Ken'ânı bilmez kandedür
Derdüni dermân bilmeyen şararuban şolmayan
'Aşkuna maḥrem olmayan imâni bilmez kandedür
'İrfân güllerün dirmeyen devr idüp semâ' urmayan
Kalbünde seni görmeyen Sübhâni bilmez kandedür
Dilden mâsivâ silmeyen kalbin mücelli kılmayan
Levh u kalemi bilmeyen kurbâni bilmez kandedür
Hüsâm şaķın olma ğâfil 'ilmüñle olasın 'âmil
Nefsüni bilmeyen câhil şeytâni bilmez kandedür

43. Velehu Hüsâm

Ḥaber virgil baña zâhid sidre nedür tûbâ nedür
Söyle bilür iseñ 'âbid vücūdında 'anķâ nedür
Beyân eyle 'ıyduñ rûzıñ 'ayân eyle Ḥâķ kendüzin
Kâbe kavseyñüñ rumûzın di bilürseñ baña nedür
Odur nâşır odur kâdir odur evvel odur âḥir
Odur bâḥın odur zâhir ortalıkda eşyâ nedür
Her mevcüdüñ sırrıdır Ḥâķ 'aşıklara sözüñ muḥlak
Mañşür bilüp dir ene'l-Ḥâķķ ya şabluna fetvâ nedür
'Âlem-i mülke gelenler Ḥâķķdan peymâni alanlar
Cümle fününü bilenler noķta nedür deñ bâ nedür
Yârüñ bađçesine girüp cemâli güllerün dirüp
Vücūdında sebaķ virüp beyân iden monlâ nedür
Ḥâķķat baḥrüne ḥalan ma'rifet dürrini bulan
'Arşuñ verâsunda olan nihâyetsiz deryâ nedür
Zikrüm buldı kalbde devâm mest u ḥayrân oldum müdâm
Görür anı ḥâş u 'avâm zulmet nedür ziyâ nedür
Ḥayrân iden 'aşkuñ zevķi sekrân iden anuñ şevķi
Mecnün iden Kaysı 'aşķı ya dillerde Leylâ nedür
Hüsâm zâhid gelür iseñ hâli andan alur iseñ
Tenezzülâti bilürseñ di arz ile semâ nedür

- 16a **44. Güfte-i Hüsâm**

Ol sâķiden içdüm şarâb cânlar anuñ mihmânesi
Bir kaḥresün nüş eyleyen cân virmekdür şükrânesi
Ehlullâhdan ğayrı görmez varup andan şarâb içmez
Şöyle 'âlî vaşfa gelmez ol sâķinüñ meyḥânesi

Ol sâķinüñ sarhoşları cümleden Mañşürdür biri
 Yüz biñ vardur anuñ gibi şaħve gelmez mestānesi
 Ol şarābun sekrānları hiç kendüyi bilmez olur
 Nice yüz biñ ola anda Behlül gibi divānesi
 Cān u ser terküñ urmayan iremezdür ol meclise
 Cāna sırra kalan olur ol meclisüñ biğānesi
 Zamānı mekāmı yoķdur ol meclisüñ bilesiz kim
 Vech-i bākīdir görinen ğayrınıñ yoķ nişānesi
 Mecnün anda varup urmaz dem ‘aşķ-ı Leylādan hergiz
 Varup dem urursa dirler yüri yaban divanesi

- 16b Ol sâķinüñ Leylā zülfüñ her kim görse Mecnün olur
 Cemāl-i şem’inüñ Hüsām ehlullāhdur pervānesi

45. Velehu Hüsām

‘Aref hālünü bilmeden ķul Mevlāsunu bulur mı
 Nār-ı celāle yanmadan ķul Mevlāsunu bulur mı
 Tevhīd dilden geçmeyince inüp ķalbe düşmeyince
 Andan rūħa varmayınca ķul Mevlāsunu bulur mı
 Melekūta varmayınca ceberūta girmeyince
 Ta lāhūta irmeyince ķul Mevlāsunu bulur mı
 Teselliyāti almadun taşarrufāti bilmedün
 Tecelliyāti görmedün ķul Mevlāsunu bulur mı
 Ta cem‘u’l-cem’e varmadun ‘aşķ deryāsına talmadun
 Hüsām hümāsi bulmadun ķul Mevlāsunu bulur mı

46. Velehu Hüsām

Ref’ olmadan nefs hicābı dost cemāli görilür mi
 Oķunmadan ‘aşķ kitābı dost cemāli görilür mi
 ‘Aşķ şarābun içmeyince mest oluban geçmeyince
 Göñül gözin açmayınca dost cemāli görilür mi
 Esmā vü tevhīd almadın ‘aref hālünü bilmedin
 Refrefüñ sırrı gelmedin dost cemāli görilür mi
 Haķ bātıldan seçilmedin ‘irfān güli açılmadın
 Cān u serden geçilmedin dost cemāli görilür mi
 Hüsām şevķe düşmeyince devlet ilün aşmayınca,
 Şifāt u zāt görmeyince dost cemālin görilür mi

47. Velehu Hüsām

Yüri hey zāhid-i ğāfil ‘aşķ-ı Raħmānı bilmezsin
 ‘Aref hālün bilmez cāhil nūr-ı Yezdānı bilmezsin
 Yüri hey ‘ābid-i mağrūr ‘irfānuñda vardur ķuşūr
 Odur zākir odur mezkūr zıķr-i Sübhānı bilmezsin
 Haķķ yüzini görmeyince ‘aşķ şarābun içmeyince
 Mest oluban geçmeyince zevk-i sekrānı bilmezsin
 Merd-i kāmil bulmaz iseñ nūr-ı tevhīd almaz iseñ
 Hā mīm sırrun bilmez iseñ sen Ķur‘ānı bilmezsin
 Hüsāmdan hāl almayınca baħr-ı ‘aşķa talmayınca
 Can Yūsufın bulmayınca şu Ken‘ānı bilmezsin

48. Velehu Hüsām

Yarını kim bugün görür yarın anda yârun görür
Görmediyse bugün yarın yarın kaçan yârun görür

- 17a Ehl-i tevhide gülenler Hakkıñ emrünü şıyânlar
Ağyar ile yâr olanlar yarın anda yârun görür
Olan 'ahdünde тұrmayan cân u ser terkün urmayan
Bunda cemâlün görmeyen şanman Hakkı yarın görür
Lâf uruban duâ'yı ço ehl-i dile gavgâyı ço
Yüri zâhid ferdâyı ço bugün gören yarın görür
'Aşkıllahtan oldum sekrân esrârundan oldum hayrân
Dil mir'ât-ı ihvân Hüsâm anda yarın yârun görür

49. Velehu Hüsâm

Can gözini açmayanlar nür-ı Yezdânı görmezler
'Aşkıllâhu içmeyenler nür-ı Sübhâni görmezler
'Adüsi olan Allâhuñ şevkün bilmez 'aşkıllâhuñ
Mümkirleri zıkrullâhuñ nür-ı Sübhâni görmezler
Fi'li kavli olan mekrüh olur vücüdında endüh
Bil hem ezell olan gürüh nür-ı Sübhâni görmezler
'Aref hâlün bilmeyenler 'irfân gülin dirmeyenler
Dilde dildâr görmeyenler nür-ı Rahmânı görmezler
Hüsâm 'işyânda kalanlar rayb u gümânda olanlar
Kevn ü mekânda kalanlar nür-ı Mevlâyı görmezler

- 19b **50. Velehu Hüsâm**

Zerre şandıgum yârenler meger şems-i Rahmânımıñ
Katre bildigüm erenler meger baır-ı 'ummânımıñ
Baır-ı 'aşka talmaz idüm rûhum nedür bilmez idüm
Kalbim nedür bilmez idüm meger 'arş-ı Rahmânımıñ
Bülbül gibi nâlân iden işüm gücüm efgân iden
Beni şöyle sekrân iden meger 'aşk-ı Sübhânımıñ
'Aşkuñ gerek şâhum baña cân ile ten olsun fidâ
'Aşık olan derviş saña meger ulu sultânımıñ
Hakk elünden içen müdâm bilmez olur kendün merâm
Hafî olan sırlar Hüsâm meger günden 'ayânımıñ

51. Pîr Hüsâm

'Aşileri mağfür ider lâ ilâhe illallâh
Dil hânesün pür nür ider lâ ilâhe illallâh
Şadıkları nâlân ider 'aşıkları giryân ider
Ayıkları sekrân ider lâ ilâhe illallâh
Nefs 'askerün mağhür ider harâb kalbi ma'mür ider
Zâkirleri mezkür ider lâ ilâhe illallâh
Tâlibleri hayrân ider 'aql u hüşi tâlân ider
Bendeleri sultân ider lâ ilâhe illallâh
Hüsâm 'aşkuñ deryâsıdur dertlilerün devâsıdur
Dört kitâbuñ ma'nâsıdur lâ ilâhe illallâh

52. Pîr Hüsâm

Rabbü'l-enâmsun yâ Râhmân 'adl ü dâduñ ister gönül

Cümle hālüm saña ‘ayān ‘adl ü dāduñ ister gönül

- 20a Dertlü dile dermānum yoğ aḥir ağlar yārānum yoğ
Zü-intikāmsın gümānum yoğ ‘adl ü dāduñ ister gönül
Evvel Allāh aḥir Allāh cümle işe kādīr Allāh
Maẓlūmlara nāşır Allāh ‘adl ü dāduñ ister gönül
Dil ḥānesi virān oldı cān bülbülü nālān oldı
İşüm gücüm efgān oldı ‘adl ü dāduñ ister gönül
Ḥüsāma ‘adl ü dād eyle ḥarāb gönülün ābād eyle
Dil-i maḥzūnun şād eyle ‘adl ü dāduñ ister gönül

53. Şeyḥ Ḥüsām

Nedür bu nāle vü efgān yeñile gönül yeñile
Nice bir olursın giryān yeñile gönül yeñile
Ḥāl eyle nefsūñ bağunu terk eyle dūnyā bağunu
Sinede ‘aşkuñ dağunu yeñile gönül yeñile
Göreldeñ hilāl kaşunu arturdıñ bağrum yaşunu
Sil gözlerim yaşunu yeñile gönül yeñile
Düşdük şevküñ şahrāsuna kanmaz oldum şahbāsuna
Daldık ‘aşkuñ deryāsuna yeñile gönül yeñile
Ḥayrān ola şevkullāhdan sekrān ola zevkullāhdan
Keyfiyyeti ‘aşkullāhdan yeñile gönül yeñile
‘Ömrüñ bir gün olur tamām *irca’* dir Rabbü’l-enām
Bir libās giyersin Ḥüsām yoğdur beğası yeñile

54. Velehu Ḥüsām

Nice bir olursın gāfil n’eyleyeyin gönül seni
Oldıñ māsivāya mā’il n’eyleyeyin gönül seni
Bākī şanursın cihānı geçirdüñ gāfletle günü
Unutduñ Ganī Sübhānı n’eyleyeyin gönül seni
Bir dem inşāfa gelmezsin baḥr-ı tevḥide dalmazsın
Kendi ḥālūñi bilmezsin n’eyleyeyin gönül seni
Eger nihān eger ‘ayān nefsile yek_dilsin hemān
Rāzı olmaz buna Sübhān n’eyleyeyin gönül seni
Ḥüsām ile Rabbüñ aña kār itmedi sözi saña
Yār olmadıñ gitdüñ aña n’eyleyeyin gönül seni

- 20b **55. Velehu Ḥüsām**

Vücüdümüzde zuhūr itdi tā hā vü tā sīn sırları
Biz ma’ārif genciyüz esrār-ı Qur’an bizdedür

56. Velehu

Hiç n’olduğım bilmezsin seni seven böyle m’olur
Hiç kendüme gelemesin seni seven böyle m’olur
‘Aşkuñile sekrān oldum esrāruñdan ḥayrān oldum
Kaḫre iken ‘ummān oldum seni seven böyle m’olur
İşüm gücüm efgān oldı gizlü rāzum ‘ayān oldı
‘Aql u hūşım tālān oldı seni seven böyle m’olur
Ḥālūmi bilemez nāşī oñılmaz bağrumıñ yaşı
Seyller oldı gözüm yaşı seni seven böyle m’olur

Hüsâm 'aşkuñ oldu şaydı aña ne cân u ser qodı
Melâmet cübbesün giydi seni seven böyle m'olur

21a **57. Şeyh Hüsâm**

'Aşkuñdan kendüyi bilmez zincir tıtmaz dīvāneyin
'Aşkuñ sekründen ayılmaz kendün bilmez dīvāneyin
Bezm-i 'aşkdan içdüm şarâb hayrân itdi zevk-i hitâb
Şüret mülkin itdüm harâb gencile bir vîrāneyin
Mümkir inkârunda olsun dertliler dermānuñ bulsun
'Aşkun bekrileri gelsün kan zill olan hümhānesi
Bildüm dünyānuñ emvālün terk eyledüm cāh u mālün
Hudānuñ şem'i cemālün görüp yanan pervāneyin
Hiç kendüme gelmez oldum mäh u sālî bilmez oldum
Cân u başa kıalmaz oldum merdāneyin merdāneyin
'Aşk meyinden olsun bir cām içelüm dün ü gün müdām
Tevhîd şadefünde Hüsâm gizli olan dür_dānesin

58. Pîr Hüsâm kıdduse sırruhu

21b Terk eyleden baş u cânı 'aşkullāhdur 'aşkullāhdur
Unutduran nām u şānı 'aşkullāhdur 'aşkullāhdur
Derviş yüzün hāk eyleyen varlık tonın çāk eyleyen
Dil levhüni pāk eyleyen 'aşkullāhdur 'aşkullāhdur
Mîrler yirin kelmin iden cân gözünü rüşen iden
Dil hānesün gülşen iden 'aşkullāhdur 'aşkullāhdur
Bülbül işün zār eyleyen 'Uşşâkıyi 'ār eyleyen
Manşür yerün dār eyleyen 'aşkullāhdur 'aşkullāhdur
Hüsâm aldanma şöhrete mübtelâ ider hasrete
Rāh-ı müstakîm hāzrete 'aşkullāhdur 'aşkullāhdur

59. Velehu Hüsâm

'Aşk yolında oynayan cân 'aşıklarun serbāziyam
Dost yolında sorulmaz kan 'aşk meydānu mümtāziyam
Pîrūñ siţānuna irdüm cân virdüm cânānu aldum
Nefsüñ 'askerini kırdum hem şehîdem hem gāziyem
Sa'âdet berhine vardum adım anda sulţān gördüm
Oñulmadı benüm derdüm çāre ister hem rāziyam
Bahır-ı hākıqate taldum dür_dānemi anda buldum
Nîrügimi tahkîk bildüm zāhid şanma mecāziyem
Sırr-ı Kur'ān vücūdumdur ins ü melek şuhūdumdur
Şāhid-i Hākk meşhūdumdur hem şāhid hem kâdiyem
Bāki Hüsâm 'ahdün tıtdum evliyānuñ izin gitdüm
Ol lehümāyi şikār itdüm dost-ı kıdret şahbāziyam

28a **60. Velehu Hüsâm**

Haqquñ yüzün görür gözüm gören benüm görünen benüm
Seb'a'l-meşānidür yüzüm Furkan benüm Kur'ān benüm
Derdüm beyān eyleyeyim işim efgān eyleyeyim
Sırrum 'ayān eyleyeyim cân benüm cânān benüm

Hândân oluban güldüm çeşmimüñ yaşunı sıldüm
 Zâatum şifâtumı bildüm yağan benüm yanan benüm
 Kimi mesrûr kimi maḥzûn kimi Leylâ kimi Mecnûn
 Kimi Fırâd kimi Ceyḥûn deryâ benüm ‘ummân benüm
 ‘Âkîl olan olmaz ğâfil ğâfil olan olmaz ‘âkîl
 N’eylesün bu remzi câhil nihân benüm ‘ayân benüm
 Hüsâm cândan sever seni aḡar gözlerinüñ kanı
 Ebter olan bilmez beni giden benüm ḡalan benüm

61. Velehu Hüsâm

Raġîb benüm marġûb benüm ṡalîb benüm maṡlûb benüm
 Câzîb benüm meczûb benüm ṡalîb benüm maṡlûb benüm
 Kâşîd benüm maḡşûd benüm ḡâmid benüm maḡmûd benüm
 Sâcid benüm mescûd benüm ṡalîb benüm maṡlûb benüm
 ‘Âmir benüm me’mûr benüm ḡâhir benüm maḡhûr benüm
 Zâkir benüm mezkûr benüm ṡalîb benüm maṡlûb benüm
 Sâbîḡ benüm mesbûḡ benüm şâdîḡ benüm maşdüḡ benüm
 ‘Âşîḡ benüm ma’sûḡ benüm ṡalîb benüm maṡlûb benüm
 Hüsâm eydür mes’ûl benüm ḡâbil benüm maḡbûl benüm
 Vâşîl benüm mevşûl benüm ṡalîb benüm maṡlûb benüm

62. Velehu Hüsâm

Kaṡre şanan bilmez beni deryâlara ‘ummân benüm
 Mûnkîr olan bulmaz beni şâdîḡlara ‘ayân benüm
 Geçerim dünya keşretünden ḡazım tevḡîd lezzetünden
 Hümḡâne-i vahdetünden müdâm iġen sekrân benüm
 Terk eyledüm nâm u şânı kıldum ḡurbân aña cânı
 Keşf oldı sırr-ı Sübhânı esrârundan ḡayrân benüm
 Bilmez oldum mâh u sâlüm Manşûr ḡâli oldı ḡâlüm
 Ene’l-ḡaḡḡdur dâ’im ḡâlüm maḡşûd olan cânân benüm
 Hüsâm n’eyler cân u teni çün ḡayrıdan oldı beri
 ṡalîb olan gelsün beri derdlilere dermân benüm

29a 63. Pîr Hüsâm

Şalâ olsun ‘âşîḡlara deryâlaruñ ‘ummâniyam
 Da’vetim var şâdîḡlara sâliklerüñ sulṡâniyam
 Terk eyledüm nâm u şânı fidâ itdüm aña cânı
 Baña gelen bulur aña cân Yûsuf-ı Ken’âniyam
 Cemâlün görmeyen bilmez gören hiç kendüyi bilmez
 ḡâlüm benüm ḡâle gelmez ehl-i derdüñ dermâniyam
 Nice bir ḡahr-ı aġyârun rızası gerek dildâruñ
 Vuşlatı ‘ıydına yâruñ biñ cân ile ḡurbâniyam
 İhmâl ehlî menzil almaz meclis-i ‘irfâna gelmez
 Hüsâm beni aġyâr bilmez ‘âşîḡlaruñ bürhâniyam

Sonuç

Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî Türk tasavvuf kültüründe çok önemli bir yere sahiptir. Halvetîliġin günümüzde de devam eden kollarından biri olan Uşşâkîliġin isnat

edildiği Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî, yaşadığı dönemde ve sonrasında tasavvuf terbiyesinin yayılmasında etkili olmuş, Sultan III. Murad ve Azîz Mahmut Hüdâyî gibi pek çok önemli şahsiyetin saygısını kazanmıştır.

Bu çalışmada Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî'nin Türk tasavvuf düşüncesi ve Halvetîlik tarikatı açısından önemi kısaca hatırlanmış, bununla birlikte varlığı zaman zaman dile getirilen şiirlerinin mevcudiyetine dair elde edilen yeni verilere yer verilmiştir. Bir mecmuada tespit edilen "Hüsâm" mahlaslı şiirlerin şeyhe aidiyetinin muhtemelliği üzerinde durulmuş, dikkati çeken hususlar literatür araştırmalarına sunulmuştur.

Allah aşkı, peygamber sevgisi, dünyanın geçiciliği, nefisle mücadele ve tarikat terbiyesi gibi konuların ele alındığı şiirlerde şair, son derece sade ve etkili bir üslupla samimi düşüncelerini dile getirmiş, kuvvetli bir sanat yapma gayesi gütmemiştir. Dinî ve tasavvufî pek çok unsurun tespit edildiği şiirlerin, tekke edebiyatı çerçevesinde hece ölçüsüyle kaleme alındığı, klasik edebiyata dair izler taşıdığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- AÇAR, Bedriye Gülay (2012), *Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Türkçe Dîvânı ve İncelemesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKKUŞ, Mehmet (1998), "Hüsâmeddîn Uşşâkî". *TDV İslam Ansiklopedisi*, 18, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 515.
- AŞKAR, Mustafa (1999), "Bir Türk Tarikatı olarak Halvetiyye'nin Tarihi Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 535-563.
- BAYRI, Mehmet Halit (1961), "Hüsâmeddîn Uşşâkî", *Türk Folklor Araştırmaları* 143, İstanbul, 2416-2417.
- CEYHAN, Semih (2015), *Halvetîlik, Türkiye'de Tarikatlar Tarih ve Kültür*, (Ed. Semih Ceyhan), İstanbul: İSAM Yayınları.
- EREN, Sıddık Naci (1996), *Pîr Seyyid Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî*, İstanbul: Uşşâkî Vakfı Yayınları.
- HÜSEYİN VASSÂF (2012), *Dîvân*, (Haz. Mustafa Tatçı, Mehmet Akkuş, İsmail Kasap), İstanbul: Kırkambar Yayınları.
- HÜSEYİN VASSÂF (2015), *Sefîne-i Evliyâ*, (Haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz), İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- KILIÇ, Mahmut Erol (2001), "Adını Uşşâk Şehrinden Alan Bir Osmanlı Tasavvuf Okulu: Pîr Hüsâmeddîn Hasan-ı Uşşâkî ve Uşşâkîlik", *21. Yüzyıl Eşiğinde Uşşâk Sempozyumu*, 25-27 Ekim 2001, Uşşâk.
- KILIÇ, Mahmut Erol (2016), *Anadolu ve Tasavvuf Tarihine Notlar II Halvetî – Uşşâkîler*, İstanbul: Sufi Kitap.
- KÖSE, Fatih (2012), *İstanbul Halvetî Tekkeleri*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- MECMUA. Süleymaniye Kütüphanesi, Uşşâkî Tekkesi, no. 253.

- ÖZDAMAR, Mustafa (2001), *Hüsâmeddîn Uşşâkî ve Uşşâkîler*, İstanbul: Kırkkandil Yayınları.
- SADIK VİCDANİ (1995), *Tomâr-ı Turûk-ı Aliyye*, (Haz. İrfan Gündüz), İstanbul: Enderun Yayınevi.
- SERİN, Rahmi (1984), *İslam Tasavvufunda Halvetîlik ve Halvetîler*, İstanbul: Petek Yayınları.
- SONA, Fatih (2012), *İsmail Hikmetî ve Dîvânı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÜÇÜNCÜ, Kemal (1998), *Cemâleddîn Uşşâkî Dîvânı (Metin İnceleme)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YILMAZ, Necdet (2001), *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf Sufiler, Devlet, Ulema*, İstanbul: OSAV Yayınları.